

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Reetta-Kaisa Vento

Utelämningar, tillägg och egennamn i de svenska översättningarna av två
Heinähattu ja Vilttitossu-barnböcker

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2014

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte	8
1.2 Material	10
1.2.1 Författarna Sinikka Nopola och Tiina Nopola	15
1.2.2 Översättarna Camilla Frostell och Eerik Udd	16
1.3 Metod	17
2 ÖVERSÄTTNING: MÅLGRUPP, KVALITÉ OCH NAMN	19
2.1 Litteratur och översättning för barn	20
2.2 Utelämningar och tillägg	23
2.3 Översättning av egennamn	24
2.3.1 Fem namnkategorier	25
2.3.2 Tio översättningsstrategier	26
3 UTELÄMNINGAR OCH TILLÄGG I MATERIALET	29
3.1 Utelämningar	32
3.2 Tillägg	35
3.3 Utelämningar och tillägg: jämförelse mellan de två översättarna	39
4 ÖVERSÄTTNING AV NAMN I MATERIALET	45
4.1 Enligt Zabeehs fem huvudkategorier	45
4.2 Enligt Van Coillies tio strategier	53
4.3 Översättning av namn: jämförelse mellan de två översättarna	59
5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	62
LITTERATUR	64

BILAGOR

Bilaga 1. Pärbilder	67
Bilaga 2. Alla egennamn i materialet	68

TABELLER

Tabell 1. Undersökningsmaterialet	10
Tabell 2. Antalet översatta namn i barnböcker (enligt Van Coillie 2006: 135)	28
Tabell 3. Utelämningar och tillägg i materialet	29
Tabell 4. Antalet utelämningar i HV1	32
Tabell 5. Antalet utelämningar i HV2	34
Tabell 6. Antalet tillägg i HV1	36
Tabell 7. Antalet tillägg i HV2	38
Tabell 8. Antalet och andelen utelämningar enligt analyskategorier	41
Tabell 9. Antalet och andelen tillägg enligt analyskategorier	43
Tabell 10. Antalet egennamn i olika kategorier	46
Tabell 11. Personnamn: förnamn, mellannamn, efternamn (A1)	47
Tabell 12. Personnamn: tillnamn (A5)	48
Tabell 13. Personnamn: fiktiva namn (A7)	49
Tabell 14. Antalet och andelen egennamn enligt Van Coillies strategier	53
Tabell 15. Kategori 4: fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket	54
Tabell 16. Kategori 5: ersättande med en motsvarighet i målspråket (exonym)	55
Tabell 17. Kategori 8: översättning (av namn med en bestämd konnotation)	56
Tabell 18. Kategori 9: ersättande med ett namn med en annan eller kompletterande konnotation	57
Tabell 19. Antalet använda strategier mellan de två översättarna	60

FIGURER

Figur 1. Antalet utelämningar och tillägg i materialet	30
Figur 2. Andelen tillägg och utelämningar i materialet	40
Figur 3. Andelen utelämningar i analyskategorier: jämförelse mellan de två översättarna	42

Figur 4. Andelen tillägg enligt analyskategorier: jämförelse mellan de två översättarna	44
BILDER	
Bild 1. Halmhatten och Filttofflan tittar på tvättmaskinen (HV2[sve] s. 15)	14
Bild 2. Polismän mönstrar Halmhatten och Filttofflan (HV1[sve] s. 25)	38
Bild 3. Sture Stare (HV1[fi] s. 50)	50
Bild 4. Bulltanterna dansar (HV1[fi] s. 13)	51
Bild 5. Bulltanternas tre släktbubbar (HV2[fi] s. 14)	59

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Reetta-Kaisa Vento
Pro gradu -tutkielma:	Utelämningar, tillägg och egennamn i de svenska översättningarna av två <i>Heinähattu ja Vilttitossu</i> -barnböcker
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Ruotsin kieli
Valmistumisvuosi:	2014
Työn ohjaaja:	Nina Pilke

TIIVISTELMÄ:

Tämän Pro gradu -tutkielman aiheena on lisäykset, poisjätöt ja erisnimien kääntäminen kahdessa ruotsinkielisessä lastenkirjakäännöksessä. Tutkimukseen valittiin kaksi Sinikka ja Tiina Nopolan Heinähattu ja Vilttitossu -kirjaa ja niiden ruotsinkieliset käännökset: *Heinähattu ja Vilttitossu – Halmhatten och Filttofflan* sekä *Heinähattu, Vilttitossu ja vauva – Halmhatten och Filttofflan får en bebi*. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuinka paljon ja minkälaisia poisjättöjä ja lisäyksiä kaksi eri kääntäjää on tehnyt. Toisena tavoitteena on tarkastella miten kirjoissa esiintyvät erisnimet on käännetty. Tutkimuksessa käytän Ingon teoriaa kääntämisestä jaotteleamalla lisäykset semanttisiin ja viitteellisiin lisäyksiin ja poisjätöt semanttisiin ja selventäviin poisjättöihin. Jaan aineiston lisäykset ja poisjätöt eri kategorioihin itse laatimani jaottelun avulla. Erisnimien tarkastelussa käytän Zabeehin viittä eri nimikategoriaa sekä Van Coillien kymmentä käännösstrategiaa. Tarkastelen aineistoa sekä määrällisesti että laadullisesti esimerkkien avulla. Vertailen myös tuloksia kahden eri kääntäjän välillä.

Aineistosta löytyy yhteensä 89 lisäystä ja 107 poisjättöä. Kirjasarjan ensimmäinen osa sisältää enemmän poisjättöjä ja toinen osa enemmän lisäyksiä. Kääntäjät tekevät erilaisia lisäyksiä ja poisjättöjä. Eerik Udd jättää eniten pois käännöksestään kokonaisia lauseita ja sivulauseita. Camilla Frostell taas jättää pois pääosin substantiiveja ja adverbeja. Lisäysten osalta molemmat kääntäjät suosivat adverbeja.

Aineistossa on yhteensä 70 erisnimeä, joista 49 kappaletta (70 %) on käännetty. Erisnimistä 86 % kuuluu luokkaan henkilönnimet. Suurimman alakategorian muodostavat fiktiiviset nimet. Käytetyin käännösstrategia koptioimisen (ei-kääntämisen) jälkeen on sellaisen nimien kääntäminen, joilla on tietty sivumerkitys. Toisinaan erisnimien kääntäminen voi olla haastavaa niiden sisältämien koomisten piirteiden vuoksi. Osa Heinähattu ja Vilttitossu -kirjojen huumorista perustuu juuri hauskoihin nimiin.

AVAINSANAT: översättning, utelämning, tillägg, egennamn, barnlitteratur

1 INLEDNING

Översättning har alltid intresserat mig. Det är en glädje att läsa en text som är väl översatt. Egentligen kunde man säga att man kanske inte märker om texten är en översättning eller inte förrän översättningen är dålig. Översättarens arbete är krävande. Det finns många kvaliteter som krävs av en god översättare till exempel bra allmänbildning, noggrannhet och bra kunskap i både källspråk och målspråk (Ingo 1991: 26–28).

Som översättare måste man lösa ändlöst antal problem av olika kvalitet. Man måste kunna veta hur både källspråk och målspråk används naturligt i olika situationer. Till exempel en nyhet, ett affärsbrev och en manual har olika stilar. Översättaren måste ha allahanda faktauppgifter och allmänbildning till exempel kännedom om käll- och mållands kultur, samhälle, seder, vardagligt liv och tänkesätt. Översättaren borde ha grundläggande kunskaper i åtminstone ett specialområde. De viktigaste enheterna i fackspråk är benämningar av olika begrepp det vill säga termer. En av de viktigaste förmågorna är att anskaffa information eftersom ingen kan veta allt. Översättarens arbetsmoral innehåller ärlighet, noggrannhet, punktlighet och lojalitet mot arbetsgivaren. (Vehmas-Lehto 2002: 40–43)

Barnböcker är roliga och underhållande. Man skriver ofta om en vardaglig sak och får det att låta väldigt intressant, som ett äventyr. Barnböcker kan också behandla allvarliga saker och de kan föra en lärdom med sig. Därför är det inte ovanligt att också vuxna läser barnböcker. Till exempel Muminböcker eller Pippi Långstrump-böcker kan läsas av vuxna. Enligt Nikolajeva (2004: 13) behandlas barnlitteraturen oftast som andrasortens litteratur. Jag anser att fast barnböckernas målgrupp inte är vuxna, gör det inte dessa böcker sämre än vanlig skönlitteratur. Det är viktigt att man läser barnböcker åt barn och att barn läser dem själva. Barn lär sig att koncentrera på lyssnandet och förstå det som de har hört. Deras ordförråd ökar när man förklarar obekanta ord. (Ylönen 2000: 27)

Egennamn är ofta beskrivande och roliga i barnböcker, till exempel *Isonapa* och *Rillirousku* från *Heinähattu ja Vilttitossu*. Det är intressant att se om översättaren har lyckats att få den samma stämningen i översättningen. Översättning av egennamn kan vara svårt och jag tycker att det behövs god fantasi. Egennamn i barnböcker kan vara viktiga för berättelsen och de kan innehålla ett budskap som borde översättas. Budskapet kan anknyta till exempel till ordets semantiska innehåll eller till hur man uttalar ordet. Utelämningar och tillägg är benämningar för element som översättaren kan antingen utesluta från översättningen eller lägga till i texten. Jag är intresserad av att veta om dessa element förändrar budskapet mycket i texten och om det finns skillnader i hur olika översättare använder dem i ett material som är avsett för barn.

1.1 Syfte

Syftet med min avhandling pro gradu är att ta reda på hurdana utelämningar och tillägg två översättare har gjort i barnböckerna *Halmhatten och Filttofflan* och *Halmhatten och Filttofflan får en bebi*. Böckerna *Heinähattu ja Vilttitossu* och *Heinähattu, Vilttitossu ja vauva* är skrivna av Sinikka och Tiina Nopola. Utelämningar och tillägg förklaras i avsnitt 2.2. Jag vill veta om det finns många utelämningar och tillägg och hurdana de är, alltså om det är fråga om enstaka ord och uttryck eller hela meningar. Jag kommer att jämföra om de två översättarna har samma typ av utelämningar och tillägg. När man granskar materialet med tanke på utelämningar och tillägg kan man inte koncentrera sig bara på satsnivå. Man kan inte isolera en mening utan man måste beakta kontexten. Bilderna i barnböcker hör också till kontexten. Jag kommer att observera om bilderna innehåller information som man inte har översatt i texten. Till exempel tillägget i översättningen kan vara explicitgörande om bilden berättar samma information. Jag reder också ut hur de två översättarna har översatt egennamnen.

Översättningarna av de böcker som jag har valt att undersöka är översatta av två olika översättare. Jag undersöker om detta påverkar kvalitet och kvantitet av utelämningar

och tillägg. När man bedömer en översättning måste man komma ihåg översättningens målgrupp. Förläggaren för båda böckerna är Eriksson och Lindgren från Stockholm vilket gör att *Halmhatten och Filttofflan*-böckerna kan förväntas vara översatta för både sverigesvenska och finlandssvenska barn.

Det finns flera tidigare avhandlingar pro gradu som fokuserar på utelämningar, tillägg och egennamn i litteratur. Eriksson-Nummela (2002) har undersökt i sin pro gradu hur man har översatt egennamn (155 stycken) från engelska till finska i boken *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Hennes resultat visar att egennamn översätts om det har en betydelse eller en konnotation. Också Luomajoki (2003) har undersökt egennamnen i *Harry Potter* i sin avhandling pro gradu. Hennes material var den svenska och den finska översättningen av *Harry Potter and the Philosopher's Stone* och resultaten visar att det i den finska översättningen finns flera namn som är översatta jämfört med den svenska versionen. Ingerttilä (1991) har undersökt användning av egennamn i finskan och svenskan i sin pro gradu avhandling. Hennes material består av namn i historieböcker. Resultaten visar att det inte finns stora skillnader i hur finskan och svenskan använder främmande egennamn. I den finska versionen har man gjort flera förändringar och på svenska använder man litet mer citatlån än på finska. Personnamn används mest som citatlån.

Mäenpää (2003) har undersökt tillägg och utelämningar i svensk översättning av *Muumisisarukset Tove ja Lars Johansson – Muumipeikko-sarjakuvan tarina*. Denna studie visar att 60 % av förändringarna var utelämningar och 40 % var tillägg. Många av fallen var motiverade. Förändringar gjordes för att man ville undvika upprepning och göra texten flytande.

Enligt de föregående undersökningarna antar jag att ungefär hälften av förändringarna kommer att vara utelämningar och hälften tillägg. Jag tror att det inte kommer att finnas stora skillnader mellan de två olika översättarna och hur de har använt utelämningar och tillägg. Jag antar också att de egennamnen som har en betydelse eller en konnotation är översatta.

1.2 Material

Mitt material består av fyra barnböcker: *Heinähattu ja Vilttitossu* (1989) och dess svenska översättning *Halmhatten och Filttofflan* (1989) och *Heinähattu, Vilttitossu ja vauva* (1990) och dess svenska översättning *Halmhatten och Filttofflan får en bebi* (1990). Illustrationer i böckerna är gjorda av Markus Majaluoma. Systrarna Sinikka och Tiina Nopola har skrivit de finska böckerna och *Halmhatten och Filttofflan* är översatt av Eerik Udd och *Halmhatten och Filttofflan får en bebi* är översatt av Camilla Frostell. Jag kommer att använda senare i texten förkortningen HV1 för *Heinähattu ja Vilttitossu* och dess översättning och förkortningen HV2 för *Heinähattu, Vilttitossu ja Vauva* och dess översättning.

Heinähattu ja Vilttitossu är en bokserie skriven av Sinikka och Tiina Nopola. Det finns sammanlagt 12 böcker i bokserien. Den första kom ut år 1989 och den senaste år 2006. De två första böckerna av serien är översatta till svenska. Man har översatt *Heinähattu ja Vilttitossu*-böckerna till många språk till exempel japanska, ryska och ungerska (HelMet 2014). Det har gjorts också en film som baserar sig på *Heinähattu ja Vilttitossu*-böckerna. Manuskriptet för filmen är ny men det finns element från bokserien i den. Filmen heter *Heinähattu ja Vilttitossu* och den kom ut år 2002. Regissören av filmen är Kaisa Rastimo. Filmen kandiderade för bästa filmens Jussi-pris år 2002. (Wikipedia 2014a)

Tabell 1. Undersökningsmaterialet

Boken	Antalet sidor	Antalet ord
Heinähattu ja Vilttitossu	59	6039
Heinähattu, Vilttitossu ja vauva	71	5766
Halmhatten och Filttofflan	72	8109
Halmhatten och Filttofflan får en bebi	78	9180

I tabell 1 finns antalet sidor och ord i de fyra barnböckerna. Jag räknade antalet ord i åtta hela sidor och tog medeltalet. På det sättet fick jag medeltalet ord på en sida. Sedan tog jag bort bilder och tänkte mig hela sidor med text. Efter det räknade jag det sammanlagda antalet ord.

Heinähattu ja Vilttitossu (Halmhatten och Filttofflan) är en bok om systrarna Halmhatten och Filttofflan. Boken är den första i serien. Halmhatten har fått sitt namn från hatten som hon använder, eftersom hon tycker att den gör henne vackrare. Filttofflan använder hela tiden tofflar vilket syns i hennes namn. Systrarna blir tröttna på att bo hemma hos sin mamma Hanna och pappa Matti. Flickorna rymmer hemifrån och går till deras grannar Bulltanterna. Bulltanterna är trevliga och glada tanter som tycker om att baka bullar och äta allt söt. Halmhatten och Filttofflan fortsätter sin flykt och blir bekanta med en ung pojke Elvis Stara när de får en skjuts av Elvis föräldrar. Flickornas äventyr fortsätter och de stöter på två polismän; Brille-Ville och Kul-Oskar. Hemlängtan börjar ändå besvära flickorna när de tror att mamman och pappan inte saknar dem. Efter alla händelser kommer Halmhatten och Filttofflan tryggt hem.

Heinähattu, Vilttitossu ja vauva (Halmhatten och Filttofflan får en bebi) är andra boken i bokserien. Halmhatten och Filttofflan kommer att få en lillasyster eller en lillebror. Systrarna blir inte så förtjusta i idén eftersom Hanna städar hela huset och maskintvättar alla deras leksaker, inklusive Filttofflans favoritleksak teddybjörnen Valter. När babyn föds, blir Filttofflan svartsjuk, eftersom alla i familjen jäktar kring babyn. Hon snappar babyn och tänker ge honom till polisen. Filttofflan märker ändå att babyns plats är hemma och hon returnerar babyn. Hela familjen försöker komma på ett namn på babyn. Efter många roliga förslag och förvrängningar blir babyn Petter Matti Kasimir och familjen håller ett dop. Systrarna märker att skötseln av babyn tar mycket tid och att det är tungt. De båda tycker ändå om att leka med babyn och se på när han växer.

I Halmhatten och Filttofflan-böckerna finns det mycket dialog. Enligt systrarna Nopola beror detta på det att de ”pratar” böckerna, inte skriver. I praktiken sitter de bredvid varandra och arbetar och är oense mycket sällan. En gång fanns det en oenighet av en karaktärs namn. Båda påstod att hon själv hade hittat på namnet. När boken är färdig,

kommer systrarna sällan på vem hittade på vilken replik. De lever sig in i berättelser, Sinikka är Halmhatten och Tiina är Filttofflan. På det sättet går det och boken tillkommer. I systrarna Nopolas barnböcker är barn energiska och fiffiga. Det har ändrats från traditionella snälla och flitiga små flickor till nutidens barn som uppmuntras till självständighet och driftighet. Snabb dialogen sätter fart på händelserna. I böckerna finns det oftast en liten tillfällighet som utvecklas till flera olika händelser. Situationskomiken stöds av Markus Majaluomas illustrationer. Exempel 1 är från HV2 där prästen pratar med Halmhatten och Filttofflan efter hon hade döpt systrarnas lillebror. (Havaste 2004: 49, 60–63)

- (1) - Ja mitkä ne näiden pikkuneitien nimet ovat? pappi kysyi.
 - Heinähattu ja Vilttitossu, Heinähattu vastasi.
 - No siinä on hauskat nimet. Kuinka ne nyt menivätkään... Heinäpossu... tarkoitan tossu ja Vilttihattu.
 Vilttitossu kikatti. Heinähattu tuli punaiseksi.
 - Kukahan tässä possu on, hän sanoi. - Oikea kahviporsas!
 - Heinähattu! Hanna huusi vihaisena.
 Pappi nauroi:
 - Huumoria, huumoria olla pitää. Minulla aina ne sanat sekoilevat. Se on kun tässä ammatissa pitää olla koko ajan äänessä. (HV2 s. 59)

Exempel 2 är från HV1 när Halmhatten och Filttofflan rymmer hemifrån och träffar polismän Brille-Ville och Kul-Oskar för första gången.

- (2) Siskokset tulivat isolle tielle, joka vilisi autoja. Se tie ei ollut jalankulkijoita varten. Hanna sanoi aina, että siellä sai kulkea henkensä kaupalla.
 Heinähattu ja Vilttitossu pysähtyivät.
 - Tässä ei sitten kauan seistä tyhjän panttina, Vilttitossu sanoi. - Isolla tiellä näytetään peukaloa, ja auto pysähtyy.
 - Montako peukaloa näytetään? kysyi Heinähattu.
 - Kannattaa näyttää kaikkia peukaloita, niin pysähtyy varmasti.
 Heinähattu ja Vilttitossu olivat juuri ehtineet nostaa kaikki peukalonsa pystyyn, kun poliisiauto pysähtyi. Autosta nousi pitkä, silmälasipäinen poliisiviranomainen, ja toinen lyhyt, isomahainen.
 - Mitäs täällä tapahtuu? silmälasipäinen kysyi.
 - Täällä odotetaan kyytiä, sanoi Vilttitossu.
 Silmälasipäinen tuli ihan lähelle:
 - Ettekö te tiedä, etteivät noin pienet saa pyrkiä kyytiin?
 Vilttitossu kysyi kovalla äänellä:

- Onko tässä joku senttiraja? Montako senttiä täytyy olla, että voi pyrkiä kyytiin?

Heinähattu tönäisi Vilttitossua.

- Eipäs olla nokkavia, isomahainen poliisi sanoi.

- Lähdetäänpä nyt kotiin isän ja äidin luo, kehotti silmälasipäinen. - Ei meillä ole tässä aikaa pikkuväen kanssa jaaritella. (HV1 s. 18)

I båda exemplen finns det komiska drag. Båda flickorna kan vara fyndiga i sina ord. Kankainen (2012) har undersökt i sin pro gradu humorn i de fem första böckerna av Heinähattu ja Vilttitossu-serien. Hon konstaterar att bland annat namn och benämningar samt språkliga missförstånd och lekande skapar humorn i böckerna. Kankainen (2012: 44–45) yttrar att det finns synvinkelskillnader mellan barn och vuxna i böckerna. Ibland ger böckerna till läsaren barnens perspektiv av saker och händelser. Då urskiljer vuxen läsare naiviteten av barnens värld och blir road av synvinkelskillnader. Korpimäki (2010) har undersökt personnamn i Heinähattu ja Vilttitossu-böckerna. Hennes undersökning visar att många namn har en humoristisk funktion. En del av personnamn skapar löjliga och kostliga föreställningar.

Illustrationer i böckerna är också roliga. Karaktärer är litet karikerade. I HV1 och HV2 är ungefär hälften av bilderna färgbilder och hälften svartvita bilder. Bild 1 är ett exempel på illustrationer som finns i Halmhatten och Filttofflan-serien. På bilden tittar Halmhatten och Filttofflan på tvättmaskinen i vilken finns Filttofflans teddybjörn Valter.

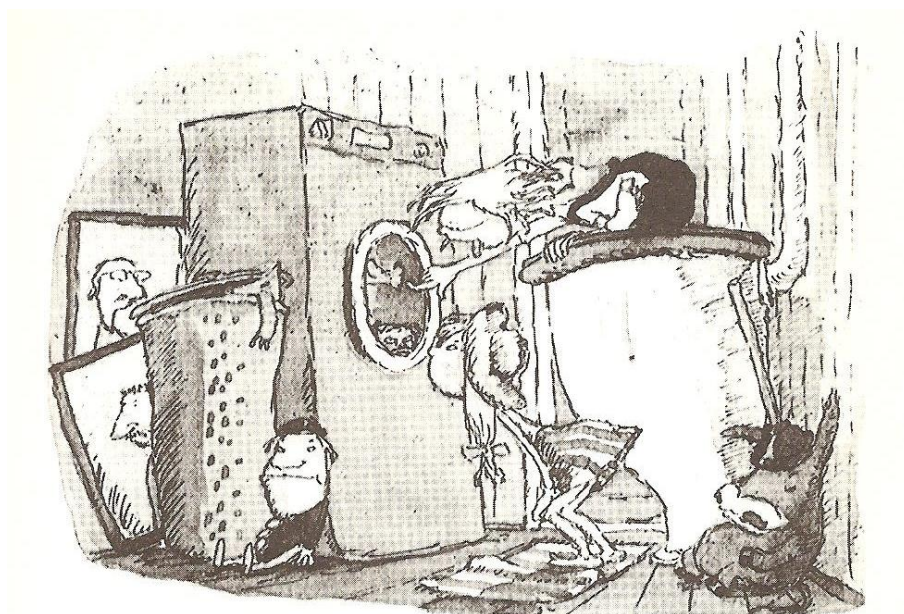

Bild 1. Halmhatten och Filttofflan tittar på tvättmaskinen (HV2[sve] s. 15)

Vanligen observerar läsaren först pärmen. Pärmen är speciellt viktig då barnen som inte ännu kan läsa väljer boken. Då väljs boken på grund av pärmen. Pärmen består av framsidan, bakre pärm och inre flikar. Pärmbilden har en speciell ställning jämfört med illustreringen. På pärmen skildras de mest viktiga objekt på boken, illustrerade begrepp och verkets atmosfär. Tillsammans med bokens form och storlek och pärmarnas typografi väcker pärmbilderna förväntningar och nyfikenhet på själva innehållet. Greppet att lyfta ut och citera en scen ur narrationen kan fungera tolkande, särskilt när scenen skildras i någon annan vinkel än inom narrationen. Det är också fråga om en kulturellt bunden pärm. Därför har samma bok i olika språk olika pärmar till exempel Harry Potter -böckerna ser ut olika på finska och engelska. (Oittinen 2004: 86–87; Rhedin 2001: 147–148)

Pärmbilderna i mitt undersökningsmaterial finns som bilaga (se bilaga 1). Pärmen i den finska HV1 består av bilden av familjens hus och gård. I den svenska HV1 är pärmbilden den samma som finns i finska versionens inre flikar: en flyttbil som kör längs vägen ute på landet. Halmhatten och Filttofflan sitter på flaket av bilen.

Pärmbilden i den finska HV2 är en bild av Filttofflan som skjuter vagnen där lillebrodern sitter i. Barnen står ensam på vägen på natten. I den svenska HV2 illustrerar pärmbilden hela familjen som tittar på bordet där det ligger en liten bebi.

1.2.1 Författarna Sinikka Nopola och Tiina Nopola

Sinikka (f. 1953) och Tiina (f. 1955) Nopola har skrivit många barnböcker tillsammans. De mest kända figurerna är *Halmhatten och Filttofflan* och *Risto Rappare*. Sinikka och Tiina Nopola berättar att idéer till sagorna kommer från vardagslivet. De kan vara till exempel deras egna missar eller barns prat. Sinikka Nopola är frilansförfattare, manuskriptförfattare och journalist sedan 1985. (Sarkonen 2007) Sinikka Nopolas förstlingssamling av noveller utkom år 1987 (Lilja 2001). Tiina Nopola är specialbarntädgårdslärare och har arbetat som frilansförfattare och manuskriptförfattare sedan 1994. Systrarna Nopola tycker att barnkultur inte värdesätts tillräckligt. De säger att man kanske tänker att det är lättare att göra någonting för barn. Barnen är emellertid kritiska som publik. De säger snabbt om de inte gillar någonting. Vuxna bara småler och säger ”ganska bra”. När Tiina Nopola har koncentrerat sig mest på barnlitteratur har Sinikka Nopola publicerat också litteratur för vuxna. Hon har skrivit radiospel, pjäser, kåserier, sångtexter och tv-dramer. Hennes humoristiska böcker om tavastländsk kultur har blivit populära både som talböcker och som vanliga böcker. (Sarkonen 2007; Wikipedia 2014b)

Sinikka och Tiina Nopola blev barnboksförfattare när Tamms förlagsredaktör Silja Hiidenheimo bad Sinikka att skriva en barnbok. Hon skred till verket och bad hennes syster om hjälp eftersom Tiina arbetade i en barntädgård och kände barn. De hade planerat att skriva en bok, inte en hel bokserie. Först tyckte Tiina förvånad att hon inte är en författare. Senare märkte hon att hon hade fel. (Havaste 2004: 52–53; Lilja 2001)

Omgivningen i *Halmhatten och Filttofflan*-böckerna liknar Sinikkas och Tiinas barndom. Föräldrarnas yrken är annorlunda, men mamman är temperamentsfull och pappan är humoristisk och mer lakonisk. Det finns också två flickor, därav en är vild

och trotsig och den andra är snäll. Systrarna säger att de använde berättelser från deras egna liv i början, till exempel temat till den andra boken *Halmhatten och Filttofflan får en bebi* uppfanns när Sinikkas egna barn var små. Senare har de inte tagit ämnen som ligger så nära deras egna liv. Sinikka säger att ”inbillningen är roligaste i författarens arbete”. Ibland bildas händelser i texten som man inte kommer ihåg att de har hänt i verkligheten. Till exempel i bokserien finns det en löptävling då Filttofflan snyter Halmhatten på vinsten. Sinikka och Tiina kom fram först senare att samma sak hände på deras barndom, Tiina svindlade. Också andra föreslår olika berättelser som har hänt till dem, men oftast fungerar bäst en liten och obetydlig sak som har hänt till författaren. (Havaste 2004: 53–57)

1.2.2 Översättarna Camilla Frostell och Eerik Udd

Camilla Frostell är en belönad översättare. Frostell fick år 2005 statens utländska översättarpris för sin banbrytande och gedigna verksamhet som ambassadör för Finlands litteratur i Sverige. Frostell är bosatt i Sverige sedan 1987 och sedan 1989 har hon i synnerhet översatt finsk samtidsprosa, närmare 50 olika verk. Frostell har översatt till exempel Arto Paasilinnas, Kari Hotakainens, Leena Landers och Anja Snellmans romaner. Frostell har översatt Laura Ruohonens pjäs *Drottning K* som uppfördes på Stockholms Dramaten-teater. Pjäsen blev populär i Sverige. (Undervisningsministeriet 2005)

Det finns bara litet information tillgänglig om Eerik Udd. Udd har översatt också en annan barnbok, Mauri Kunnas *Apua merirosvoja! (Varning för sjörövare!)* (Bibbi 2010). Han har också översatt Lasse Pöystis självbiografiska bok *Lainatakki (I lånta kläder)* (Mölnåls stadsbibliotek 2010).

1.3 Metod

Enligt Ingo (1991: 240) finns det ingen objektiv modell som bas för bedömning av översättningar. Om det inte är möjligt att skapa en fullständig metod eller modell för översättningskritik, borde det åtminstone vara möjligt att påvisa vissa centrala aspekter som bör beaktas vid bedömningen. (Ingo 1991: 241) Ingo (1991: 247) har granskat översättningskvalitet ur fyra olika aspekter: grammatisk struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik. I min avhandling kommer jag att koncentrera mig på semantik. Ingo (1991: 254) skiljer fem olika aspekter inom semantik: tillägg, utelämnningar, betydelsenyanser, inexactheter och direkta fel. Jag kommer att granska tillägg och utelämnningar.

I samband med utelämnningar och tillägg kommer jag att använda både kvalitativa och kvantitativa metoder. Jag kommer att noga jämföra innehållet i originaltexter och översättningar genom att läsa dem sida vid sida. Efter läsningen kommer jag att få fram de fall som avviker från originalet. På detta sätt får jag fram om någondera översättaren föredrar utelämnningar eller tillägg. Jag kommer att kategorisera semantiska och explicitgörande tillägg och semantiska och implicitgörande utelämnningar (se kapitel 3). Kvantitativa metoder behöver jag när jag undersöker om det finns olikheter i mängden av utelämnningar och tillägg i de två översättningarna. På detta sätt kan jag jämföra översättarna. Kvalitativa metoder använder jag när jag granskar om budskapet förändras på grund av olika utelämnningar och tillägg. Jag kommer att indela utelämnningarna och tilläggen i mina egna analyskategorier. Jag har två syntaktiska kategorier (meningar och bisatser), sex lexikala kategorier (adjektiv, adverb, pronomen, räkneord, substantiv och verb) och en tematisk kategori (namn). I min analys kommer jag att betona namnen, därför är namnen en egen tematisk kategori.

Jag kommer att använda kvalitativa metoder när jag granskar hurdana lösningar översättarna har gjort i fråga om egennamn. Jag kommer att excerpera alla egennamn som finns i materialet. Jag kommer att använda två olika kategoriseringar (se avsnitt 2.3.1 och 2.3.2). Den första är av Zabeeh (1968) och den innehåller fem olika klasser:

personnamn, produktnamn, namn på tidsperioder, namn på institutioner och ortnamn. Dessa klasser innehåller också underkategorier. Den andra kategoriseringen är av Van Coillie (2006) och den innehåller tio olika strategier: icke-översättning, kopiering; icke-översättning med kompletterande förklaring; ersättande av personnamn med artnamn; fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket; ersättande med en motsvarighet i målspråket (exonym); ersättande med ett vitt känt namn från källkultur eller ett internationellt känt namn med samma funktion; ersättande med ett annat namn från målspråk (substitution); översättning (av namn med en bestämd konnotation); ersättande med ett namn med en annan eller kompletterande konnotation och borttagning. Min undersökning är också komparativ, eftersom jag jämför de finska och de svenska egennamnen i texterna. Jag kommer också att räkna hur många egennamn som är översatta och hur många som är samma på finska och på svenska. Då är undersökningen kvantitativ. Om det finns samma namn på finska och på svenska kommer jag att använda finska och svenska namnboken för att kunna avgöra om namnen är godkända både i finskan och i svenskan. Namnböckerna som jag kommer att använda är Lempiäinenens (2004) *Suuri etunimikirja* och Malmstens (2000) *Svenska namnboken*.

Jag kommer att använda bilderna som stöd i analysen. Om det finns semantiska utelämnningar eller tillägg kommer jag att granska de bilder i böckerna som ligger nära texten. Också bilderna kan förklara varför översättaren har fattat vissa beslut ifråga om namn. Bilderna finns inte på varje sida men i varje kapitel finns det åtminstone en bild.

2 ÖVERSÄTTNING: MÅLGRUPP, KVALITÉ OCH NAMN

I detta kapitel kommer jag att betrakta vad en översättning är, hur man borde översätta för barn och hur egennamnen vanligtvis översätts i litteraturen. Jag kommer också att betrakta begreppen utelämnings och tillägg.

Översättning är en vardaglig sak. Vi stöter på översättningar överallt. Man borde alltid komma ihåg att iaktta vem som översätter, vad som översätts, när, var och för vem. Innan författaren skriver någonting är han en läsare. Översättaren läser för sig själv och för sina framtida läsare. I olika tider har idealen varierat. Texter har inte alltid fått sitt namn enligt författaren. På 1800-talet tjänade översättaren sin "husbonde" och närmade sig texten ödmjukt. På 1980-talet och 1990-talet talade man däremot om översättarens synlighet och originaltextens återskrivning, positiv manipulation. Mot slutet av 1900-talet i Finland var exakthet och trohet och översättarens förmedlande roll idealet. (Oittinen 1995: 9, 17, 33, 53)

Merpart av översättarna i Finland är översättare av saktext. Andra översättare grupper är till exempel audiovisuell-översättare som översätter filmer samt tv-program och litteratur översättare som översätter varken facklitteratur eller skönlitteratur. Översättaren Camilla Frostell säger att översättning av en bok är helt omöjligt arbete. Fast man i översättningen förlorar någonting i originaltext, vinner man mycket med översättningslitteratur. Enligt Frostell förändrar varje verk sin översättare en aning. (Vehmas-Lehto 2002, 35–38; Roiha 2004)

Koskinen (1994) berättar att översättaren är en beslutsfattare. Översättaren väljer översättningsstrategin, avgör ordval och bestämmer om tillägg och utelämnings. Hon skriver att man först borde försöka förstå den andra kulturen så djupgående som möjligt, och sedan är det lika viktigt att återkomma till egen kulturs referensram. Koskinen beskriver översättningen som ett slagfält där egna och främmande ord strider. Fast en översättning innehåller alltid någonting annorlunda än källtexten, finns det också någonting samma. (Koskinen 1994: 83–84)

Det finns skillnader mellan översättningen av olika texttyper. Man förventar olika saker till exempel från manualer och dikter eller romaner. Manualer borde vara tydliga och enkla och de borde inleda läsaren i en viss handling. Dikter och romaner kan syfta till och med till flertydighet och man förväntar inte att de inverkar på läsarens beteende. Det finns emellertid element som hör till all översättning: situation, uppdrag, kulturella skillnader och blivande läsare. Oittinen (2002) pratar helst om skönlitterär översättning än översättning av skönlitteratur för att då framhävs översättarens beslut och strategier och inte genre. Då innehåller skönlitterär översättning också översättningen som aldrig publiceras som litteratur till exempel en textad film eller TV-program. (Oittinen 2002: 166, 168–170)

2.1 Litteratur och översättning för barn

Lennart Hellsing presenterar en möjlighet att förstå barnlitteraturen som allt som barn läser. När man granskar begreppet från barnets synvinkel borde barnlitteratur innehålla både litteratur gjort för barn och litteratur som barn själva har producerat. (Lennart Hellsing via Oittinen 1995: 19) Nikolajeva (2004: 13) funderar om allt som barn läser borde kallas barnlitteratur. Hon konstaterar att barn och unga människor läser också vuxenlitteratur, populärlitteratur, dagstidningar, tecknade serier och reklamtexter alltså texter som inte är skrivna för dem. Enligt Nikolajeva finns det en skillnad mellan begreppen 'barnlitteratur' och 'barnläsning'. Man kan inte definiera barnlitteratur genom dess läsare. Litteraturens publik kan ändras genom åren. Det finns exempel på böcker som ursprungligen skrevs för vuxna men så småningom blev en omistlig del av barns läsning. (Nikolajeva 2004: 13) Enligt Oittinen (2006: 35) är barnlitteratur litteratur som är producerat och avsett för barn. Barnlitteratur är också litteratur som är läst av barn.

Man kan inte heller klassificera alla böcker om barn som barnlitteratur. Många författare har skrivit om barndomen utan att deras böcker har kallats barnböcker. Det spelar inte heller någon roll vilken tilltänkt publik författaren har i tankarna. Det finns

författare som man kan anses vara bland de bästa barnboksförfattarna fast de säger att de inte skriver för barn. Med barnlitteratur menar Nikolajeva (2004) ”litteratur skriven, publicerad, marknadsförd och behandlad av experter med barn som dess huvudsakliga publik”. Med barn menar hon människor mellan 0 och 18 år. Enligt Nikolajevas definition innefattar barnlitteratur båda termerna som man använder i biblioteket: *barnlitteratur* och *ungdomslitteratur*. Allmän litteraturvetenskap behandlar oftast barnlitteratur som andrasortens litteratur. Till exempel populärlitteratur, kvinnolitteratur, arbetarlitteratur och invandrarlitteratur behandlas som andrasortens litteratur. Barnlitteratur är inte åldersneutral, könsneutral eller kulturellt neutral. (Nikolajeva 2004: 13–14)

Varje gång när texten översätts får den ett nytt språk, en ny kultur, nya läsare och en ny synvinkel. Översättning av barnböcker har mycket gemensamt med översättningen av andra litterära texter. Översättning av barnlitteratur har ändå sina egna speciella drag: barnböcker är ofta illustrerade, de är avsett att läsas högt och böckerna har också en dubbel publik; barn och vuxna. Barnböcker måste överensstämma med vuxnas tycke och det som han eller hon tycker eller tycker inte om. Fast översättarna översätter för barn, väljer vuxna de böcker som borde översättas. Vuxna också översätter böckerna, köper översättningar för barn och läser böckerna högt. Export av böcker och översättningar är inte alltid baserat på väsentligt litterärt värde av texterna. Exporten är ofta ett resultat av kulturell dominans och av bokförlags befogenhet att välja de texter som ska översättas. I nästan all barnlitteratur spelar översättningar en viktig roll. (Oittinen 2006: 35–36; Ghesquiere 2006: 20)

Bilden och texten lever sida vid sida och påverkar varandra. Översättaren måste kunna fästa uppmärksamhet på den visuella sidan av verket. Oittinen (2002: 176) påpekar att bilderna anses som självklarhet på något sätt och man förstår inte hur mycket kunnande det krävs att tolka bilderna. Illustration och andra visuella element kan dekorera verket eller å andra sidan inverka starkt på berättelsen. Bilden kan följa texten trogen eller avvika från den märkbart. Bilden kompletterar verbal berättelsen och ger den nya dimensioner. Bilderna och deras placering ger en rytm till hela berättandet. Sådana

visuella element som skiljetecken rytmiserar läsningen och hjälper läsaren att uppfatta enheter. (Oittinen 2002: 176–178)

Man kan jämföra illustratörens arbete med iscensättningen. Före en uppsättning på teatern måste texten tolkas och ibland bearbetas för att effektivt kunna utformas. Vanligtvis sker det inte någon bearbetning inför bildsättningen av kompletta texter. Den episka texten kvarstår sannolikt utan andra ingrepp än det som tillkomsten av illustrationerna innebär. Man kan konstatera att illustrationer begränsar textens egen bildskapande potential. De visuella bilderna stoppar upp flödet av föreställningsbilder, som den episka texten skapar hos mottagaren. De gör texten mer specifik, konkret och utvändig i den illustratörens bestämda bildgestaltning, dvs. textens obestämdhetsgard minskar. (Rhedin 2001: 114–116)

Rhedin (2001: 17) definierar begreppet 'bilderbok' till exempel som "en bok av begränsat omfång som i skönlitterärt syfte vill berätta en historia genom en kombination av text och bilder, så att det förekommer minst en bild per uppslag. Enligt denna definition är HV1 och HV2 inte bilderböcker utan barnböcker med bilder. I HV1 finns det sammanlagt 21 bilder. Antalet saknas pärm bilden. I översättningen finns det 10 bilder, det vill säga 48 % av bilderna används i översättningen. I HV2 finns det sammanlagt 22 bilder och i dess översättning 11 bilder. Användningsprocent är då 50 %. I båda svenska översättningarna är bilderna svartvita. I de ursprungliga versionerna finns det både färgbilder och svartvita bilder. Teckensnittet i HV1 är mindre än i dess översättning. Därför är det möjligt att det rymmas mer bilder i den finska versionen. Teckensnittet i HV2 och dess översättning är ungefär samma. De två böckerna har också ganska samma antal sidor (72 sidor och 78 sidor) jämfört med HV1 (59 sidor och 71 sidor) (se tabell 1).

2.2 Utelämningar och tillägg

I detta avsnitt kommer jag att diskutera begreppen utelämningar och tillägg med exempel från Ingos (1991: 33–34) verk. Oftast är översättarens viktigaste uppgift att överföra betydelseinnehållet. När man utvärderar en översättning borde man lägga märke till hur källtextens betydelseinnehåll har överförts till översättningen. (Ingo 1991: 254)

Enligt Ingo (1991: 254) är tillägg och utelämningar ”de allra lättast iakttagbara förändringarna som sker vid översättning”. Tillägg och utelämningar har i allmänhet pragmatiska orsaker. Det betyder att man måste göra förändringar eftersom originaltexten och översättningen kan ha olika språkliga och kulturella miljöer eller eftersom det finns andra utomstående omständigheter kring översättningen. (Ingo 1991: 254–255)

Ingo (1991: 33–34) ger exempel på utelämningar (se exempel 3) och tillägg (se exempel 4). Följande exempel är från underhållningslitteratur. Ingo påpekar att i underhållningslitteraturen är det inte så ”farligt” om översättaren har gjort semantiskt bristfällig översättning. Oftast orsakar det ingen skada. (Ingo 1991: 33)

- (3) She was writing a thesis *on the theatre*.
Hon höll på att skriva sin avhandling.

Exempel 3 visar hur översättaren har skrivit att hon skriver sin avhandling men har lämnat bort avhandlingens tema. Det är fråga om en utelämning.

- (4) He and his mistress were going to make a trip to Paris and London.
Han och hans hustru skulle företa en resa till *New York för att besöka deras dotter som just hade fått sitt första barn*.

I exempel 4 har översättaren tillsatt information i översättningen. I originalet står det ingenting om New York eller varför de skulle ha gått dit. Det är fråga om ett tillägg.

Man kan skilja två olika typer av tillägg när det är fråga om att överföra ett identiskt semantiskt innehåll till målspråk. Tillägget kan vara antingen semantiskt eller explicitgörande. Semantiskt tillägg betyder att man verkligen ger ny betydelsekomponent till översättningen. Med explicitgörande tillägg uttrycker översättningen klart i ord sådana betydelseelement som i originaltexten endast finns mellan raderna. (Ingo 1991: 255)

Med tanke på utelämningar kan man också göra skillnad mellan semantiska utelämningar och implicitgörande utelämningar. Man kan utelämna väsentliga semantiska komponenter eller låta sådana betydelseelement som i originaltexten finns klart uttalade framgå som självklarheter enbart av satssammanhanget. Både de semantiska och de implicita fallen av utelämning i vanliga fall är allvarligare förändringar än tilläggen, eftersom utelämningar gör texten semantiskt fattigare och det kan ha störande effekter. (Ingo 1991: 255)

2.3 Översättning av egennamn

Enligt Aaltonen (1985: 13) är det svårt att definiera begreppet 'egennamn'. Svensk ordbok (2009) definierar egennamn som "(unik) beteckning på en företeelse t.ex. person, plats, organisation el. föremål". Egennamn är i viss mån kulturellt och lingvistiskt specifika, fast några namnformer är universella vilket betyder att man använder detsamma namnet mer än i ett språk. Till exempel förnamn som härstammar från bibliska personer och helgon har ett vitt användningsområde, men också historiska personer har varit framträdande. Namns funktion i böckerna är att identifiera karaktärer dvs. namn syftar till (kända eller okända) personer eller djur. Namn kan ha också andra funktioner nämligen att underhålla läsaren, förmedla informationen eller uppväcka känslor. (Bertills 2003: 17; Van Coillie 2006: 123)

Egennamn har fått relativt litet uppmärksamhet i översättningsforskning och det finns bara några regler som man kan hitta: kolla om givet egennamn har en fastslagen

översättning; om det finns, använd denna; om inte, transkribera namnet och ge en översättning i parentes. Ofta räcker det med detta men det beror på hurdant egennamnet är, vilken typ av text det är fråga om och vilken funktion egennamnet har i texten. Den som översätter barnböcker måste tänka vad han/hon ska göra med namnen. Om man inte översätter dem, blir effekten kanske annorlunda än vad som ursprungligen var menat. Namn på litterära karaktärer är kombinationer av språk, kultur och narrativ kontext i vilken de har specifika funktioner. Det är omöjligt att närma fiktiva namn i översättningen som enbart lingvistiska element eller enbart som textuella element. Man borde granska dem efter deras mångsidiga natur. (Aaltonen 1985: 11; Van Coillie 2006: 124; Bertills 2003: 186)

Enligt det traditionella semantiska synsättet har egennamn inte någon egentlig betydelse. När det inte finns någon betydelse, finns det ingenting att översätta. Man kunde komma fram till en princip att namn inte ska översättas men verkligheten är inte så okomplicerad. Sällan är egennamn helt betydelselösa ljudkombinationer utan de har uppkommit ur appellativer som har kvar ett semantiskt innehåll till exempel namnen *Nyman* och *Stockholm*. ”Appellativ är substantiv som betecknar en klass av företeelser, till exempel blomma” (Svensk ordbok, 2009). Egennamn kan vara antingen verkliga eller helt fiktiva som ibland i skönlitteraturen och det är naturligt att fiktiva namnen översatts oftare än de verkliga namnen. Enligt Zabeeh (1968) borde de namn som innehåller en ordlek översättas, för att läsare får reda på det som författaren har menat. Om egennamnet berättar någonting om dess bärare, borde denna betydelse översättas. (Ingo 1991: 204–205; Zabeeh 1968: 69–70)

2.3.1 Fem namnkategorier

Jag delar egennamnen i mitt material i fem olika huvudgrupper och undergrupper enligt Zabeehs (1968: 53) kategorisering:

A. Personnamn

1. Förnamn, mellannamn och efternamn; 2. Patronym; 3. Cognomen;
4. Författarnamn; 5. Tillnamn; 6. Mytiska namn; 7. Fiktiva namn; 8. Binamn

B. Ortnamn

1. Geopolitiska namn; 2. Namn på städer, distrikt och delstater;
3. Geografiska namn; 4. Astronomiska namn; 5. Fiktiva namn

C. Namn på tidsperioder

1. Historiska namn; 2. Epoker

D. Namn på institutioner

1. Politiska; 2. Ekonomiska

E. Produktnamn

1. Namn på konstnärliga produkter; 2. Kulturprodukter; 3. Numeraler;
4. Mytiska namn

2.3.2 Tio översättningsstrategier

Van Coillie (2006: 125–129) nämner tio olika strategier som man kan använda när man översätter namn. Jag kommer att basera min analys på dessa strategier.

1. Icke-översättning, kopiering

Man kan lämna främmande namn oöversatta. Läsare kan ändå uppleva texten för svår eftersom främmande namn kan vara svåra att läsa. Om namnet har en viss konnotation, förlorar läsare någonting om namnet inte är översatt. Ofta i barnböcker har karaktärer namn som syftar till exempel till deras yrke eller egenskap. Konnotationen kan också vara en ordlek och om namnet inte är översatt, kan läsaren inte njuta av texten.

2. Icke-översättning med kompletterande förklaring

Översättaren kan tillägga förklaringar antingen som en kommentar (en fotnot) eller direkt i texten. Läsaren lär sig någonting nytt när namn är förklarade. Om översättaren förklarar namn som innehåller en ordlek, ändras namnets underhållande funktion. Ofta är ordlek inte mera rolig när man har förklarat den.

3. Ersättande av personnamn med artnamn

Denna strategi används ofta när översättaren förflyttar hela kontexten men kan inte hitta ett namn i målspråket som skulle väcka samma associationer.

4. Fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket

Till exempel i holländska kan engelska namnet Martin bli Martijn och Winnie-the-Pooh bli Winnie-de-Poeh.

5. Ersättande med en motsvarighet i målspråket (exonym)

Populära förnamn och namn på välkända historiska figurer har motsvarigheter i många språk. Till exempel Cristoforo Colombo blir Kristoffer Kolumbus. Denna ersättande integrerar namnen i målspråkets kultur och på det sättet har namnen samma funktioner.

6. Ersättande med ett vitt känt namn från källkultur eller ett internationellt känt namn med samma funktion

7. Ersättande med ett annat namn från målspråk (substitution)

Namnen kan förändras men deras funktion förblir samma.

8. Översättning (av namn med en bestämd konnotation)

Ofta översätts namn som har bestämd konnotation. Namnen har efter översättningen samma denotation och konnotation; de väcker samma bild och producerar samma humoristiska eller emotionella effekt. När man behandlar djur blir artnamnet ofta egennamn. Till exempel engelskans Squirrel blir Ekorre.

9. Ersättande med ett namn med en annan eller kompletterande konnotation

10. Borttagning

En strategi är även att låta bli att översätta. Speciellt om en ordlek är omöjligt att översätta på det sättet att den skulle fungera i målspråket, kan översättaren lämna hela enheten bort.

Tabell 2 av Van Coillie (2006: 135) visar att när läsare av böcker blir äldre, finns det flera namn som inte är översatta. Som bakgrund för tabellen har Van Coillie använt en slumpmässig samling av barnböcker översatta till holländska sedan 1980.

Tabell 2. Antalet översatta namn i barnböcker (enligt Van Coillie 2006: 135)

	Icke-översatta	Modifierade
Bilderböcker	3	27
Böcker som är menat att uppläsa	2	8
6+	0	4
8+	8	6
10+	25	4
12+	40	2

Man kan anse att Halmhatten och Filttofflan-böckerna är inriktad mot barn på lågstadium ålder (7–12 åriga). Enligt tabell 2 kan man anta att det finns namn i materialet som inte är översatta. Den procentuella andelen av icke-översatta namn kan vara över 50 %.

3 UTELÄMNINGAR OCH TILLÄGG I MATERIALET

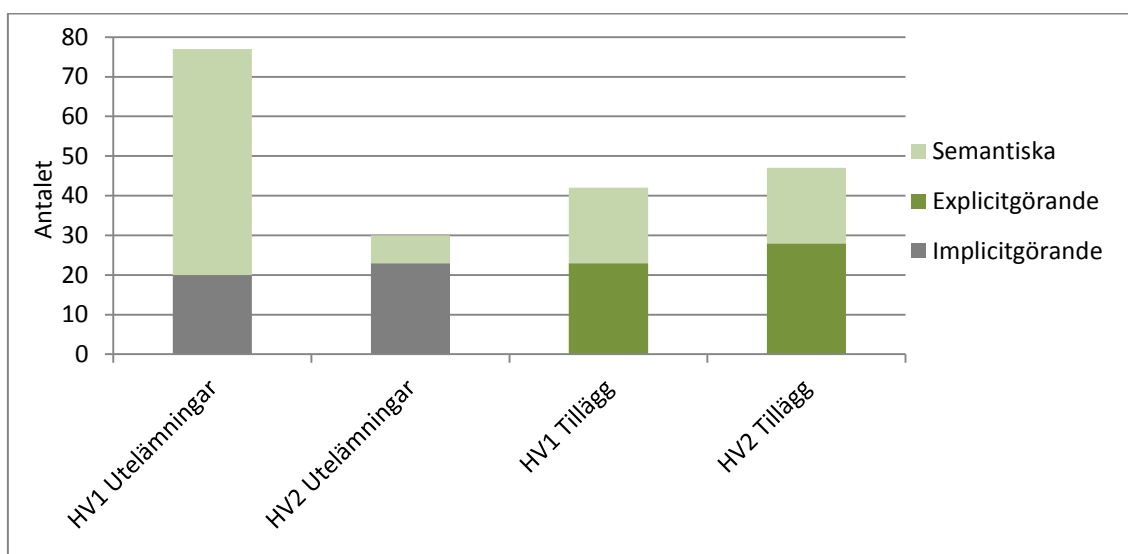
När jag har jämfört översättningar och originaltexter har jag hittat sammanlagt 119 fall i *Halmhatten och Filttofflan* (översättaren Udd) som jag räknar som utelämning eller tillägg. Av fallen är 77 stycken, alltså 65 %, utelämningar. Tilläggen utgör 35 % av fallen (42 stycken). 57 % av tilläggen är explicitgörande (23 stycken) och 43 % är semantiska (19 stycken).

I boken *Halmhatten och Filttofflan får en bebi* (översättaren Frostell) finns 77 fall som jag räknar som utelämning eller tillägg. Av dessa är 30 stycken utelämningar, alltså 39 %. Tilläggen utgör 61 % av fallen (47 stycken). 60 % (28 stycken) av tilläggen är explicitgörande och 40 % (19 stycken) är semantiska. Se tabell 3. Jag kommer att använda senare i texten förkortningen HV1 för *Heinähattu ja Vilttitossu* och dess översättning och förkortningen HV2 för *Heinähattu, Vilttitossu ja Vauva* och dess översättning.

Tabell 3. Utelämningar och tillägg i materialet

	HV1		HV2	
	f	%	f	%
Utelämningar	77	65	30	39
Implicitgörande	20	26	23	77
Semantiska	57	74	7	23
Sammanlagt		100		100
Tillägg	42	35	47	61
Explicitgörande	23	55	28	60
Semantiska	19	45	19	40
Sammanlagt		100		100
SAMMANLAGT	119	100	77	100

I figur 1 kan man se att antalet utelämningar är större i HV1 än i HV2 (77 stycken och 30 stycken). Antalet implicitgörande utelämningar är tämligen samma (20 stycken och 23 stycken) men i HV1 finns det mycket mer semantiska utelämningar (57 stycken och 7 stycken). Antalet tillägg i både HV1 och HV2 skiljer sig inte särledes mycket (42 stycken och 47 stycken). Också andelen semantiska och explicitgörande tillägg är proportionellt nästan samma (HV1: 45 % och 55 %, HV2: 40 % och 60 %).

Figur 1. Antalet utelämningar och tillägg i materialet

I mitt material lägger jag märke till att det finns vissa saker och element som upprepas. Jag delar utelämningar och tillägg till *bisatser* och *meningar* (syntaktiska kategorier) *adjektiv*, *adverb*, *pronomen*, *räkneord*, *substantiv* och *verb* (lexikala kategorier) och *namn* (tematisk kategori). Bisats är en underordnad sats som utgör bestämning till en annan sats (SAOB 2014). Mening är större eller mindre, sammanhängande följd av ord som uttrycker en viss tanke. Den består av en eller flera satser (huvudsatser och eventuellt bisatser) (SAOB 2014). Den börjar med en stor bokstav och slutar på en punkt. Adjektiv är ett egenskapsord till exempel *grön* (SAOL 2006). Adverb fungerar som adverbial och adverbial är en satsdel som anger sätt eller grad eller omständighet till exempel *mycket ofta* (SAOL 2006). Pronomen är ett ersättningsord som *jag*, *din* och

vem (SAOL 2006). Räkneord benämner på vissa ord med adjektivisk eller substantivisk funktion och utgör en särskild ordklass och betecknar bestämt antal (SAOB 2014). Substantiv är ett ord som betecknar en konkret företeelse till exempel (djur eller sak) eller en immateriell företeelse eller egenskap (SAOB 2014). Verb anger handlingar eller tillstånd (SAOL 2006). Med namn menar jag de fallen som finns i dialogerna och beskriver talaren. Fallen kunde ha räknats också som bisatser. I exempel 5 har jag räknat tillägget som *namn*.

- (5) - Sitä sattuu paljon, kun lähtee maailmalle, sanoi Heinähattu.
 - Niin, mitäpä sitä kotona tekee, kun voi reissunkin päällä olla, sanoi Vilttitossu.
 - Tavattiin huumanuori, Heinähattu sanoi.
 - Ja niitä höppänoitä, lisäsi Vilttitossu.
 - Ja kuunneltiin rytmimusiikkia, jatkoi Heinähattu.
Rillirousku pyyhki suupeliään ja näytti asialliselta:
 - Kylläpä maistui hyvältä. Me taidammekin tästä vähitellen lähteä. (HV1 s. 56)
- Det händer mycket ute i den stora världen, sa Halmhatten.
 - Ja, varför ska man sitta hemma och ugglas när man kan vara ute och flyga, sa Tofflan.
 - Vi träffade en knackoman, sa Halmhatten
 - Och alla möjliga fjompor, sa Tofflan.
 - Sen hörde vi på rockmusik, sa Halmhatten.
 - Det smakade gott, sa *Brille-Ville*, men nu måste vi nog ge oss av. (HV1 s. 68–69)

I exempel 5 har översättaren tillagt mellan satserna vems repliker det är fråga om. I originalet står det i föregående mening att *Brille-Ville* putsade sina mungipor men översättaren har lämnat hela meningen bort. Det finns alltså en semantisk utelämnning i detta exempel också. Därför har han förklarat vem det är som talar. Tillägget i exempel är explicitgörande.

3.1 Utelämningar

Nedan finns exempel på hurdana utelämningar det finns i materialet. Jag presenterar exempel från de två största analyskategorierna. I exemplen har jag kursiverat de delar som är relevanta med tanke på analysen. Det finns sammanlagt 77 stycken utelämningar i HV1 (se tabell 3). Den största gruppen utgörs av hela meningar (26 stycken). Näst största gruppen är bisatser (16 stycken). Därefter kommer substantiv och adverb båda med 11 stycken. Namn utelämnas tre gånger i HV1. I tabell 4 finns alla utelämningar i HV1 fördelade enligt mina analyskategorier.

Tabell 4. Antalet utelämningar i HV1

	Implicitgörande	Semantiska	Sammanlagt	
	f	f	f	%
meningar	0	26	26	34
bisatser	5	11	16	21
substantiv	5	6	11	14
adverb	4	7	11	14
verb	1	2	3	4
adjektiv	0	3	3	4
namn	2	1	3	4
räkneord	1	1	2	2,5
pronomen	2	0	2	2,5
SAMMANLAGT	20	57	77	100

Det finns tre fall där man har utelämnat ett namn. Dessa fall kunde ha också räknat som bisatser, men jag har bestämt att kategorisera dem som ett namn, eftersom namnet är den semantiska aspekten som har utelämnats. I exempel 6 finns det en utelämning av namn (*Helga*).

- (6) - Ihania pikkueläimiä, Heinähattu sanoi.
 - Me pidetään kaikista nelijalkaisista, sanoi Halise.
 - Kun se meidän Misu kuoli, me ei haluttu ottaa toista kisuja sen tilalle.
 Me ruvettiin keräämään noita posliinisia, *Helga sanoi.* (HV1 s. 14)
- Så vackra små djur, sa Halmhatten.
 - Vi tycker om alla fyrbenta varelser, sa Halise.
 - När vår Misse dog ville vi inte ha någon annan katt. Vi började samla porslindjur i stället. (HV1 s. 20)

I exempel 7 utelämnar översättaren hela meningen. Utelämningen är semantisk, eftersom översättaren lämnar bort faktumet att Bulltanterna blev goda bagare.

- (7) - Enimmäkseen hyötyä tästä samannäköisyydestä on ollut, *Helga sanoi.* -
 Koulussa ei ollenkaan tiedetty, että meitä oli kaksi, ja niin me kävimme koulua vuorotellen. Sillä välin kun toinen oli koulussa, toinen paistoi pullia kotona. *Meistä tuli sitten hyviä leipureita.* (HV1 s. 12)
- För det mesta har vi haft nytta av att vi är så lika, sa Helga. I skolan visste ingen att det fanns två av oss, och så kunde vi gå i skolan varannan dag. Medan den ena var i skolan bakade den andra bullar hemma. (HV1 s. 18)

I exempel 8 finns det en implicitgörande utelämning. Tofflan säger någonting åt busschauffören och bisatsen *frågade chauffören* är utelämnat. Det är klart i sammanhanget att det är chauffören som pratar i dialogen. Särskilt bekräftar den sista bisatsen saken: *sa chauffören.*

- (8) Vilttitossun silmät suurenivat.
 Kuljettajalle hän huikkasi:
 - Baariin me vaan ollaan matkalla.
 - Mihinkäs baariin? *kuljettaja kysyi.* - Onko se kaukanakin se baari?
 - Se voi olla vaikka seuraava baari, Heinähattu sanoi.
 - Jaha. Pysähdytään sitten seuraavan baarin kohdalla. (HV1 s. 34)

Tofflans ögon blev stora och runda. Sen hojtade hon åt chauffören:
 - Vi är på väg till kondiset.
 - Vad då för kondis? Ligger det långt borta?
 - Det kan rentav vara nästa kondis, sa Halmhatten.
 - Då stannar vi vid nästa kondis, *sa chauffören.* (HV1 s. 42)

I tabell 5 finns det alla utelämningar i HV2 fördelade enligt mina analyskategorier. Det finns sammanlagt 30 utelämningar i HV2 (se tabell 3). Hälften av utelämningarna är substantiv (15 stycken). Näst största gruppen är adverb (5 stycken). Därefter kommer verb och namn båda med tre stycken.

Tabell 5. Antalet utelämningar i HV2

	Implicitgörande	Semantiska	Sammanlagt	
	f	f	f	%
substantiv	14	1	15	50
adverb	4	1	5	17
verb	2	1	3	10
namn	2	1	3	10
bisatser	1	1	2	7
meningar	0	1	1	3
adjektiv	0	1	1	3
SAMMANLAGT	23	7	30	100

I exempel 9 finns substantivet *barn* som har utelämnats. Utelämningen är implicitgörande, eftersom det står klart i föregående mening att det är fråga om ett barn.

- (9) - Miksi Petteri on Jeesuksen opetuslapsi? Heinähattu kysyi. - Eikö se olekaan meidän lapsi?
 - Tietenkin se on meidän *lapsi*, Hanna vastasi. - Puetaan Petteri ja saatte viedä sen sitten ulos. Äiti menee viideksi minuutiksi pitkäkseen. (HV2 s. 64)
- Varför är Petter en Jesu lärjunge? undrade Halmhatten. Är han inte alls vårt barn?
 - Klart han är vår, svarade Hanna. Nu klär vi på Petter och så får ni ta honom ut. Mamma går och lägger sig fem minuter till. (HV2 s. 71)

Exempel 10 visar en implicitgörande utelämning. Adverbet *varovasti*, *försiktigt* utelämnas. Utelämningen är implicitgörande därför att inbillningen om en porslinsvas tyder på försiktigheten.

- (10) Heinähattu ja Vilttitossu kulkivat hitaasti Sireenikujaa pitkin puuhkassaan ja turkishatussaan. Heinähattu kantoi leikkiyssä *varovasti* kuin lasimaljaa.

He tulivat kotiin ja huusivat:

- Tulkaa katsomaan! (HV2 s. 17–18)

Halmhatten och Filttofflan skred långsamt gränden fram iförda boan och pälsmössan. Halmhatten bar pistolen som om den hade varit en porslinsvas.

De kom hem och hojtade: Kom och titta! (HV2 s. 23)

I HV2 har man utelämnat färre element än i HV1 (se figur 1). Man kan också konstatera att de utelämningar som finns i HV2 är mest implicitgörande (77 %). Det finns sammanlagt sex fall i materialet då ett namn utelämnas.

3.2 Tillägg

Det finns sammanlagt 42 stycken tillägg i HV1 (se tabell 3). En tredjedel av tilläggen i HV1 är adverb (31 %). Drygt hälften av dem är semantiska och knappt hälften är explicitgörande. Substantiv utgör den näst största gruppen (19 %). Namn tilläggs endast två gånger. Jag presenterar exempel från två största analyskategorierna samt ett extra exempel med en bild. Tabell 6 visar alla tillägg i HV1 fördelade enligt mina analyskategorier.

Tabell 6. Antalet tillägg i HV1

	Explicitgörande	Semantiska	Sammanlagt	
	f	f	f	%
adverb	7	6	13	31
substantiv	7	1	8	19
bisatser	3	2	5	12
verb	2	3	5	12
meningar	1	3	4	9,5
adjektiv	0	4	4	9,5
namn	2	0	2	5
pronomen	1	0	1	2
SAMMANLAGT	23	19	42	100

I exempel 11 är tillägget explicitgörande. Översättaren tillägger adverbet *i dag*, men adverbet innehåller inte ny information utan man kan tänka sig att tidpunkten *i dag* finns i texten mellan raderna.

- (11) - Luutaa ei näy, Heinähattu sanoi.
 Se oli merkki siitä, että neidit olivat kotona. Pois lähtiessään he panivat luudan nojaamaan oveen.
 - Saisikohan siellä ruokaa? Vilttitossu kysyi.
 Heinähattu katsoi paheksuvasti.
 - Ei semmoista kysytä. Mutta voidaanhan me käydä katsomassa, mitä niille kuuluu. (HV1 s. 11)
- Kvasten syns inte till, sa Halmhatten.
 Det var ett tecken på att bulltanterna var hemma. När de gick ut lutade de alltid kvasten mot dörren.
 - Undras om vi får nåt mat här *i dag*? sa Tofflan.
 Halmhatten tittade ogillande på henne.
 - Sånt frågar man inte. Men vi kan väl gå in och höra hur de mår. (HV1 s. 16–17)

I exempel 12 finns det en substantiv som räknas som ett tillägg. I originalet står det inte att det är *föräldrarna* som är oroliga om barnen, men i sammanhanget är det klart att

föräldrarna har gjort anmälningen och de gruvar sig. Tillägget i detta fall är explicitgörande.

- (12) Poliisin lopetettua puhelun Rillirousku ja Isonapa koputtivat oveen.
 - Ollaan lähdössä kierrokselle, Rillirousku sanoi. - Onko tullut ilmoituksia?
 - Parista lapsesta ollaan huolissaan. Katselkaa vähän ympärillenne. Pituus vähän yli metri, toisella hame, toisella housut. Vanhemmat sanoivat nirsoiksi.
 Rillirousku ja Isonapa katsoivat toisiaan merkitsevästi ja lähtivät. (HV1 s. 41)

När konstapeln slutat samtalet, knackade Brille-Ville och Kul-Oskar på dörren.

- Vi ska ut en runda nu, sa Brille-Ville. Har det kommit in några anmälningar?
 - Två barn har försvunnit och *föräldrarna* är oroliga. Håll ögonen öppna. Längd lite över en meter, den ena har kjol och den andra byxor. Föräldrarna säger att de är besvärliga.
 Brille-Ville och Kul-Oskar såg menande på varandra och gav sej iväg. (HV1 s. 52)

Exempel 13 visar hur översättaren har tillagt adjektivet *stor*. I originalet står det ingenting om glasögonens storlek. Tillägget är semantiskt. På bilden kan man inte se om glasögonen är särdeles stora. På bilden 2 finns polismän Kul-Oskar och Brille-Ville som mönstrar Halmhatten och Filttofflan.

- (13) Autosta nousi pitkä, silmälasipäinen poliisiviranomainen... (HV1 s.18)
 Ur den steg en lång man i polisuniform och *stora* glasögon... (HV1 s.25)

Bild 2. Polismän mönstrar Halmhatten och Filttofflan (HV1[sve] s. 25)

Det finns sammanlagt 47 tillägg i HV2 (se tabell 3). Litet mer än en tredjedel av tilläggen är adverb (36 %). Substantiv utgör den näst största gruppen (28 %) och därefter kommer verb (15 %). Inget namn tilläggs i HV2. Tabell 7 visar antalet tillägg i HV2 fördelade enligt mina analyskategorier.

Tabell 7. Antalet tillägg i HV2

	Explicitgörande	Semantiska	Sammanlagt	
	f	f	f	%
adverb	8	9	17	36
substantiv	10	3	13	28
verb	4	3	7	15
pronomen	3	2	5	10,5
bisatser	2	2	4	8,5
adjektiv	1	0	1	2
SAMMANLAGT	28	19	47	100

I exempel 14 finns det ett explicitgörande tillägg. Det syns genom hela stycket att situationen är skrämmande och att Filttofflan är rädd. Då är det inte underligt att översättaren tillägger adverbet *lättad* i slutet av stycket när situationen lättar.

- (14) Koko talo nukkui. Vain Vilttitossu oli valveilla. Nyt sitten vain odotellaan, hän ajatteli.
Oli aivan hiljaista. Puiden oksat rapisivat ikkunoissa. Talon katolta kuului askelia. Vilttitossua pelotti. Joku kävelee katolla, hän ajatteli.
Samassa hän näki ikkunasta, kuinka varis lehahti lentoon. Lintu se vain oli, hän huokasi. (HV2 s. 30)

Snart sov hela huset. Det var bara Tofflan som var vaken. Nu är det bara att vänta, tänkte hon.

Det var alldeles tyst. Trädens grenar skrapade mot fönsterrutan. Från taket hördes det steg. Tofflan blev rädd. Någon är uppe och går på taket tänkte hon. I nästa stund såg hon genom fönstret hur en kråka flög iväg. Det var bara en fågel, suckade hon *lättad*. (HV2 s. 35–36)

I exempel 15 finns det ett tillägg från analyskategorin substantiv. I originalet står det att Helga torkar av fodralet men det står inte vilken typ av smuts det är fråga om. Översättaren tillägger substantivet *damm* och då är tillägget semantiskt.

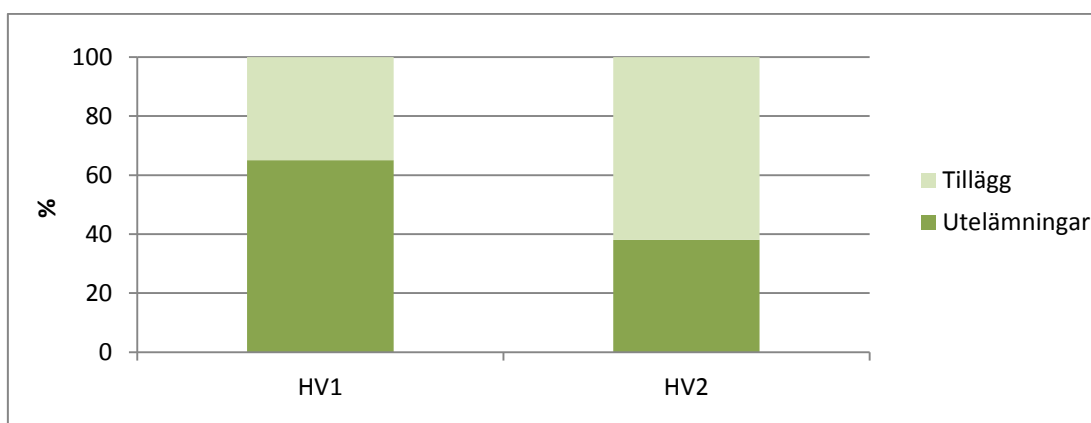
- (15) Arkusta löytyi vielä kellastuneita aikakauslehtiä ja rikki menneitä äänilevyjä. Kaikkein alimmaisena oli Antikvaarin leikkipyssy nahkakotelossa. Helga pyyhki koteloa hameeseensa ja sen koristeena olevat lasihelmet alkoivat sädehtiä. (HV2 s. 16)

Det fanns också gulnade veckotidningar och trasiga grammofonskivor i kofferten och längst ner på botten låg Urgubbens leksakspistol i ett läderfodral. Helga torkade av *damm* mot kjolen, och då gnistrade glaspärlorna som prydde fodralet. (HV2 s. 22)

3.3 Utelämningar och tillägg: jämförelse mellan de två översättarna

När man jämför de två översättarna i mitt material kan man märka att Udd har mer utelämningar än Frostell och Frostell har mer tillägg än Udd. Både Udd och Frostell har

mer explicitgörande tillägg än semantiska tillägg (se tabell 6 och 7). Ny information har alltså inte tillagts så mycket. Udd har mer semantiska utelämningar (74 %) än Frostell (23 %) (se tabell 4 och 5). Med andra ord utelämnar Udd mer semantiskt betydande element än Frostell. I figur 2 kan man se att HV1 innehåller mer utelämningar och HV2 mer tillägg.

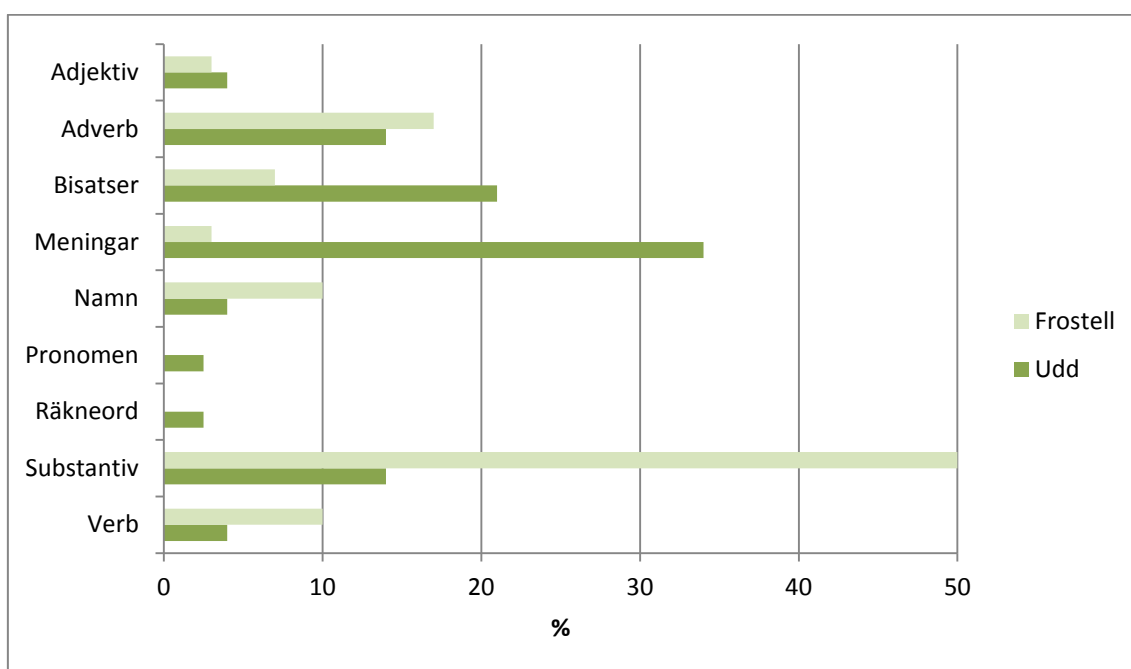
Figur 2. Andelen tillägg och utelämningar i materialet

I tabell 8 finns alla utelämningar indelade enligt mina analyskategorier. I tabeller jämför jag vilka element översättarna utelämnar eller tillägger. Nästa figur (figur 3) visar andelarna i visuell form.

Tabell 8. Antalet och andelen utelämningsar enligt analyskategorier

	Udd (HV1)		Frostell (HV2)	
	f	%	f	%
adjektiv	3	4	1	3
adverb	11	14	5	17
bisatser	16	21	2	7
meningar	26	34	1	3
namn	3	4	3	10
pronomen	2	2,5	0	0
räkneord	2	2,5	0	0
substantiv	11	14	15	50
verb	3	4	3	10
SAMMANLAGT	77	100	30	100

Figur 3 visar andelen utelämningsar i olika kategorier mellan översättarna Frostell och Udd. Man kan konstatera att Frostell lämnar ut märkbart mer substantiv än Udd (50 % och 14 %). Däremot lämnar Udd ut mer meningar och bisatser (34 % och 21 %) än Frostell (3 % och 7 %). Substantiv (50 %) utgör den största gruppen av utelämningsar i Frostells översättning och meningar i Udds översättning (34 %). Man kan konstatera att Frostell utelämnar för det mesta enstaka ord och uttryck medan Udds utelämningsar består oftast av flera ord i form av meningar och bisatser. Udd utelämnar några pronomen och räkneord (2,5 % och 2,5 %), medan Frostell inte har några utelämningsar i dessa kategorier. Utelämningsar av adjektiv och adverb är tämligen samma med Udd (4 % och 14 %) och Frostell (3 % och 17 %). Både Frostell och Udd utelämnar ett namn tre gånger.

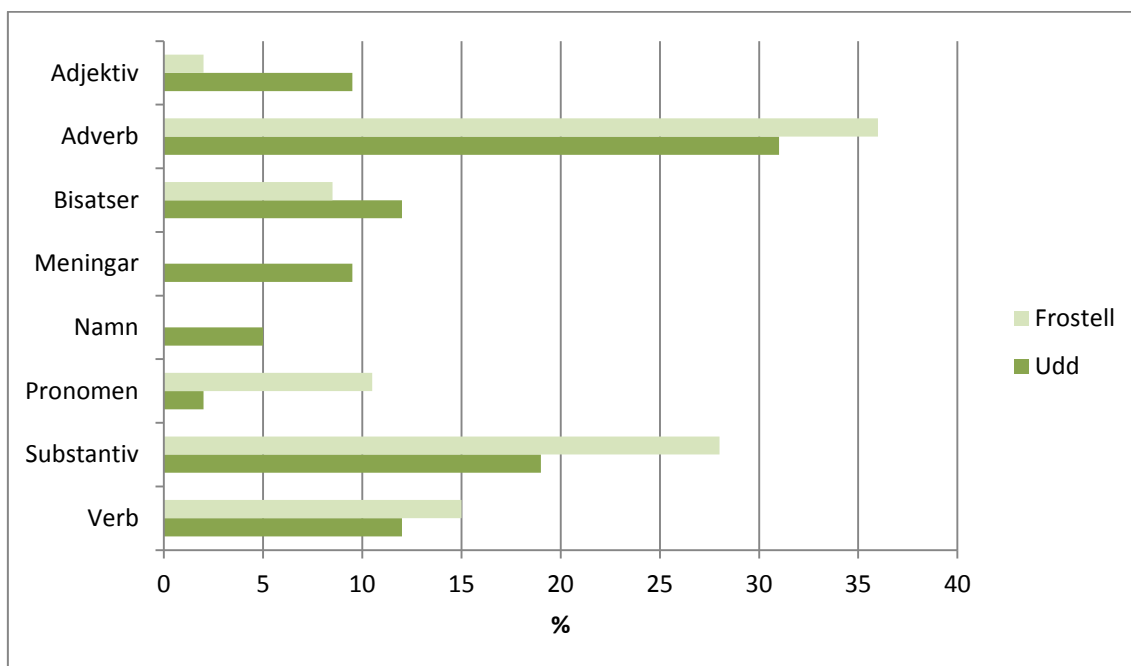
Figur 3. Andelen utelämningar i analyskategorier: jämförelse mellan de två översättarna

I tabell 9 finns antalet och andelen tillägg enligt mina analyskategorier. Man kan konstatera att Udd och Frostell har nästan lika mycket tillägg i deras översättningar (42 stycken och 47 stycken). Det finns ändå skillnader i analyskategorier som de använder. Nästa figur (figur 4) visar andelarna och skillnaderna i visuell form.

Tabell 9. Antalet och andelen tillägg enligt analyskategorier

	Udd (HV1)		Frostell (HV2)	
	f	%	f	%
adjektiv	4	9,5	1	2
adverb	13	31	17	36
bisatser	5	12	4	8,5
meningar	4	9,5	0	0
namn	2	5	0	0
pronomen	1	2	5	10,5
substantiv	8	19	13	28
verb	5	12	7	15
SAMMANLAGT	42	100	47	100

Figur 4 visar en jämförelse mellan tilläggen i olika kategorier mellan översättarna Udd och Frostell. Man kan konstatera att Frostell tillägger mer adverb, pronomen och substantiv än Udd. Udd tillägger meningar och namn (9,5 % och 5 %), men Frostell har inga tilläggen i dessa kategorier. Adverb utgör den största gruppen av tilläggen både i Frostells och i Udds översättningar (36 % och 31 %). De mest använda tilläggen är enstaka ord eller uttryck, för adverb anger sätt eller grad eller omständighet.

Figur 4. Andelen tillägg enligt analyskategorier: jämförelse mellan de två översättarna

Om namn kan man konstatera att både Frostell och Udd utelämnar ett namn tre gånger. Udd tillägger ett namn två gånger medan Frostell tillägger inga namn. Den tematiska analyskategorin namn utgör högst 10 % av utelämningar eller tillägg.

4 ÖVERSÄTTNING AV NAMN I MATERIALET

Sammanlagt finns det 70 olika egennamn i de två böckerna. 21 av dem (30 %) är inte översatta utan de är samma på finska och svenska. Det finns alltså 49 stycken (70 %) översatta egennamn. Alla egennamnen i materialet finns som bilaga (se bilaga 2). I HV1 finns det 21 egennamn och i HV2 61 egennamn. Detta betyder att det finns 9 egennamn som finns bara i HV1 och 49 egennamn som finns bara i HV2. Det finns 12 namn som är samma i båda böckerna (Heinähattu, Vilttitossu, Hanna, Matti, Alibullenin neidit, Helga, Halise, Rillirousku, Isonapa, Viljanen, Sireenikuja och Paavo Kottarainen). Dessa samma namn hör till huvudkaraktärer. Det finns namn som inte är översatta och i HV1 finns det 43 % av dem (9 stycken) och i HV2 28 % (17 stycken).

4.1 Enligt Zabeehs fem huvudkategorier

I detta avsnitt delar jag egennamnen i mitt material i fem olika huvudgrupper och undergrupper enligt Zabeehs (1968: 53) kategorisering:

A. Personnamn

1. Förnamn, mellannamn och efternamn; 2. Patronym; 3. Cognomen;
4. Författarnamn; 5. Tillnamn; 6. Mytiska namn; 7. Fiktiva namn; 8. Binamn

B. Ortnamn

1. Geopolitiska namn; 2. Namn på städer, distrikt och delstater;
3. Geografiska namn; 4. Astronomiska namn; 5. Fiktiva namn

C. Namn på tidsperioder

1. Historiska namn; 2. Epoker

D. Namn på institutioner

1. Politiska; 2. Ekonomiska

E. Produktnamn

1. Namn på konstnärliga produkter; 2. Kulturprodukter; 3. Numeraler;
4. Mytiska namn

I tabell 10 visar jag antalet egennamn i olika kategorier. I tabellen betyder bokstaven kategorin och numret underkategorin dvs. A1 betyder kategorin personnamn och underkategorin förnamn, mellannamn och efternamn.

Tabell 10. Antalet egennamn i olika kategorier

	Kategori										
	A1	A5	A6	A7	B1	B2	B4	B5	C2	E1	Total
f	21	4	1	34	3	1	1	2	1	2	70
%	30	6	1	49	5	1	1	3	1	3	100
	}				}						
f	60				7				1	2	70
%	86				10				1	3	100

Tabell 10 visar att kategori A alltså personnamn innehåller 86 % av alla namn. Därefter kommer kategori B alltså ortnamn med 10 %. Namn på tidsperioder och produktnamn innehåller bara enstaka fall. Den populäraste underkategorin i personnamn är fiktiva namn som innehåller nästan hälften av alla personnamn. Underkategorin förnamn, mellannamn, efternamn har en tredjedel av personnamnen.

I följande avsnitt visar jag alla namnen i varje kategori. Innehållet i de största kategorierna visar ja med hjälp av tabeller. I varje tabell finns de finska namnen i originaltexterna till vänster och deras motsvarighet i översättningarna till höger. Några tabeller innehåller också kort beskrivning av namnet. I tabell 11 finns personnamn med underkategori förnamn, mellannamn och efternamn, alltså kategori A1.

Tabell 11. Personnamn: förnamn, mellannamn, efternamn (A1)

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet	Beskrivning
Elvis Stara	Elvis	en pojke som spelar en rock stjärna
Gyllenbögel	Gyllenbögel	ett bergsråd
Halise	Halise	en av Bulltanterna, en tant
Hanna	Hanna	mamma till Halmhatten och Filttofflan
Helga	Helga	en av Bulltanterna, en tant
Kalevi	Kalevi	Elvis Staras riktiga namn
Kasimir	Kasimir	andranamn av Halmhattens och Filttofflans lillebror
Kasper	Kasper	ett namnförslag för bebin
Kattilakoski	Kattilakoski/ Kastrullfors	efternamnet av Halmhatten, Filttofflan, Hanna och Matti
Kauppila	Kauppila	ett hus i Halmhattens och Filttofflans hemby
Kustaa	Klas-Göran	ett namn som kommer fram i en sång
Matti	Matti	pappa till Halmhatten och Filttofflan
Mäkinen	Mäkinen	ett hus i Halmhattens och Filttofflans hemby
Mälkönen	Mälkönen	efternamnet av Elvis Stara
Nestor	Nestor	ett namnförslag för bebin
Pekka	Pekka	ett namnförslag för bebin
Petteri	Petter	Halmhattens och Filttofflans lillebror
Rudolf	Rudolf	ett namnförslag för bebin
Ukko	Karl	ett namnförslag för bebin
Valtteri	Valter	en mjuk leksak, en teddybjörn
Viljanen	Viljanen	ett hus i Halmhattens och Filttofflans hemby

I kategorin personnamn, underkategorin förnamn, mellannamn, efternamn (A1) finns det sammanlagt 21 egennamn. Namnet *Kattilakoski* är inte översatt i HV1 men i HV2 översättaren har valt att översätta efternamnet till *Kastrullfors*. Både finska och svenska

namnböcker innehåller namnen *Hanna*, *Matti*, *Helga* och *Rudolf* (Lempiäinen 2004; Malmsten 2000). Böckerna innehåller också varianter *Kasper* och *Kasper*, *Petteri* och *Petter* samt *Valtteri* och *Valter*. På det sättet är det naturligt att använda dessa namn på både finska och svenska. Namnen härstammar från samma namn och de syftar till samma egenskaper och antaganden. På finska använder man hela namnet *Elvis Stara* tre gånger när man föreställer karaktären för första gången i HV1. Efter de första tre gångerna nämns det bara *Elvis*. På svenska har man inte översatt namnet *Stara* (en stjärna).

Tabell 12. Personnamn: tillnamn (A5)

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet	Beskrivning
Heinäpossu	Halmnassen	ett missförstånd av Halmhattens riktiga namn
Vilttihattu	Filthatten	ett missförstånd av Filttofflans riktiga namn
Isonapa	Kul-Oskar	en polisman, uppkallade av Halmhatten och Filttofflan
Rillirousku	Brille-Ville	en polisman, uppkallade av Halmhatten och Filttofflan

Tabell 12 visar att det finns sammanlagt fyra egennamn i kategorin personnamn, underkategorin tillnamn (A5). *Heinäpossu* och *Vilttihattu* är varianter om *Heinähattu* och *Vilttitossu*. En karaktär kommer inte ihåg flickornas riktiga namn och kallar dem för tillnamnen. *Rillirousku* och *Isonapa* är tillnamn som Halmhatten och Filttofflan har gett åt de två polismännen (se bild 2 i avsnitt 3.2). I berättelsen finns det ingen information om polismäns riktiga namn. I kategorin personnamn, underkategorin mytiska namn (A6) finns det bara ett namn: *Jeesus* – *Jesus*.

Tabell 13. Personnamn: fiktiva namn (A7)

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet	Beskrivning	
Heinähattu	Halmhatten	huvudpersonen i boken, en liten flicka	
Vilttitossu	Filttofflan/Tofflan	huvudpersonen i boken, en liten flicka	
Alibullenin neidit	Fröknarna Alibullen/Bulltanterna	Halmhattens och Filttofflans grannar	
Antikvaari	Urgubben	Bulltanternas gamla släktgubbe	
Fanfaari	Krutgubben	Bulltanternas gamla släktgubbe	
Samovaari	Dynamitgubben	Bulltanternas gamla släktgubbe	
Paavo Kottarainen	Sture Stare	en fågel som bor i Halmhattens och Filttofflans gård	
Misu	Misse	avliden katt av Bulltanterna	
Namnförslag för bebin			
Egennamn på finska	Svensk motsvarighet	Egennamn på finska	Svensk motsvarighet
Kameri	Kamer	Paneli	Panel
Kaneli	Kanel	Pasilli	Bacill
Kasakka	Kosacker	Pasiri	Basir
Kasetti	Kassett	Pekkari	Melass
Kasi-Petteri	Kass-Petter	Pesetti	Paket
Kasiri	Kasir	Pesimir	Pesimir
Makkari	Katt-tass	Petikka	Petetter
Masetti	Masetti	Vakkari	Vakass
Matikka	Matte	Vaneri	Faner
Matteri Pekkamir	Matter Pekkamir	Vasi Mir-Matti	Vasi Mir-Matti
Mattimir	Mattimir	Vasimir	Vasimir
Mesiri	Mesir	Velmeri	Velmer
Mesmeri	Mesmer	Velseri	Velser

Tabell 13 visar att det finns sammanlagt 34 egennamn i kategorin personnamn, underkategorin fiktiva namn (A7). Denna underkategori är den största av alla personnamn. *Paavo* är Halmhattens och Filttofflans vän, en fågel som bor i deras gård. I

HV1 står det att *Sture* är en stare men man använder bara egennamnen *Paavo* och *Sture*. I HV2 står det *Paavo Kottarainen* och *Sture Stare*. I böckerna pratar *Sture Stare* inte, men i bilderna illustreras han med mänskliga egenskaper. Bild 3 visar att *Sture Stare* har en slips och han använder teleskop.

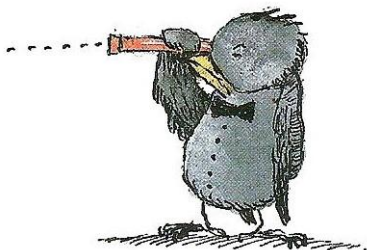

Bild 3. Sture Stare (HV1[fi] s. 50)

I HV1 använder man båda namnen *Fröknarna Alibullen* och *Bulltanterna*. Det tycks inte finnas någon klar logik i användningen av namnen. När det är fråga om en dialog, pratar karaktärer alltid om *Bulltanterna*. Bokens ”berättare” använder båda namnen. I HV2 använder man bara namnet *Bulltanterna*. Man nämner efternamnet *Alibullen* tre gånger i texten, men man inte använder namnet *Fröknarna Alibullen*. I böckerna beskrivs *Bulltanterna* som lite rundnätta fröknar som tycker om porslinsätter och att äta allt sött. De bor granne till Halmhatten och Filttofflan. I HV1 på finska står det varför *Bulltanternas* efternamn är *Alibullen* (exempel 16). I översättningen fattas denna förklaring. Bild 4 illustrerar *Bulltanterna*.

- (16) - Meillä on hyvää vatsalääkettä, Halise sanoi ja haki lääkekaapista ison, ruskean pullon. Sen etiketissä luki Alibullen H.
 - Miksi teillä on niin kummallinen sukunimi? Heinähattu kysyi.
 - Meidän isän nimi oli Ali, ja hän tykkäsi paljon pullista. Siitä tuli sitten *Alibullen*, Helga sanoi. (HV1 s. 15)

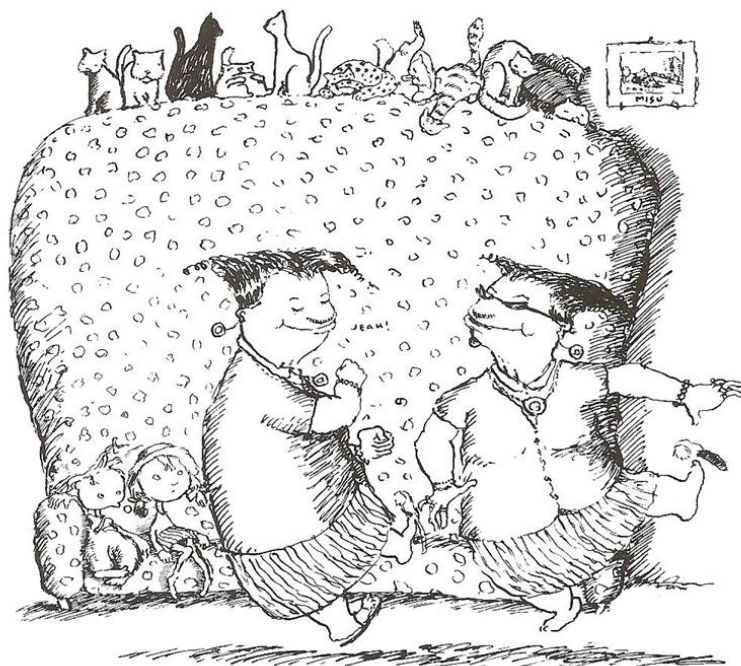

Bild 4. Bulltanterna dansar (HV1[fi] s. 13)

I HV2 försöker huvudkaraktärer att hitta på ett lämpligt namn på bebin. Det finns fyra förslag: *Valter*, *Matti*, *Kasimir* och *Pekka*. Exempel 17 visar hur pappan *Matti* leker med namnen. Några av namn på ordlek har någon betydelse till exempel *Faner*, *Bacill* och *Kassett*. Nästan alla bara låter roligt. Slutligen kommer familjen fram till namnet *Petter Matti Kasimir*.

- (17) - --- Nyt jokin järki tähän hommaan. Tehdään kaikista nimistä sekoitus. Kun yhdistää *Kasimirin* ja *Valtteriin*, siitä tulee *Kasperin*. Mitä sanotte nimestä *Matti Pekka Kasperin*? Tai *Matti Pekka Vasimirin*?
- Mahdollisuuksia on satoja. Voidaan antaa *Pekka Mattimir* tai *Matti Pesimir* tai *Vasi Mir-Matti Pekka* tai *Matteri Pekkamir*. On myös mahdollista antaa ainoastaan yksi nimi, joka edustaa kaikkia ehdokkaita. Mainitakseni muutaman esimerkin: *Velmerin*, *Velserin*, *Kamerin*, *Kasirin*, *Mesmirin*, *Mesirin*.
- Mitä sinä höpiset? Hanna kysyi.
- Älä puutu tähän. *Pesetti*, *Masetti*, *Kasetti*. *Matikka*, *Petikka*, *Kasakka*. *Pekkari*, *Makkari*, *Vakkari*. *Vaneli*, *Kaneli*, *Paneli*. *Pasiri*... (HV2 s. 50–51)

- --- Nu måste vi ha något system i galenskapen. Vi gör en blandning av alla namnen. Man kan kombinera *Kasimir* och *Valter* så att det blir *Kasper*. Vad säger ni om *Matti Pekka Kasper*? Eller *Matti Pekka Vasimir*?
- Det finns hundratals olika kombinationer. Vi kan kalla honom *Pekka Mattimir* eller *Matti Pesimir* eller *Vasi Mir-Matti Pekka*, eller *Matter Pekkamir*. Det är också möjligt att ge honom bara ett namn som står för alla de andra. Låt mig bara nämna några exempel: *Velmer*, *Velser*, *Kamer*, *Kasimir*, *Mesmer*, *Mesir*.
- Vad pratar du för strunt? undrade Hanna.
- Lägg dig inte i det här. *Paket*, *Masetti*, *Kassett*. *Matte*, *Petetter*, *Kosacker*. *Melass*, *Katt-tass*, *Vakass*. *Faner*, *Kanel*, *Panel*. *Basir*... (HV2 s. 55–56)

Namnen *Heinähattu* och *Vilttitossu* är översatta som *Halmhatten* och *Filttofflan*. Namnen beskriver karaktärers utseende (se avsnitt 1.2) och de är viktiga för sagan. Egennamnet *Tofflan* är förkortning för *Filttofflan*. I HV1 använder man bara namnet *Tofflan*. *Filttofflans* hela namn används i HV2 två gånger, annars står det *Tofflan*. Den första gången är i andra kapitlet där det plötsligt står namnet *Filttofflan*: ”Halmhatten och *Filttofflan* kikade in i rummet.” (HV2 s.14). Före och efter det använder man namnet *Tofflan*. Den andra gången är i sista kapitlet där *Halmhatten* presenterar sig själv och *Filttofflan* och då använder *Filttofflans* hela namn.

Kategorin ortnamn innehåller namn i fyra olika underkategorier. I underkategorin geopolitiska namn (B1) finns det tre egennamn. Namnen är *Australia – Australien*, *Finland – Finland* och *Kiina – Kina*. I underkategorin namn på städer, distrikt och delstater (B2) finns det bara ett namn: *Helsinki – Helsingfors*. Underkategorin astronomiska namn (B4) innehåller namnet *Jupiter – Jupiter*. Underkategorin fiktiva namn (B5) innehåller namnen *Kustaankatu – Gustafsgatan* och *Sireenikuja – Syrengründen*. Kategorin namn på tidsperioder, underkategorin epoker (C2) innehåller namnet *Floran-päivä – Floradag*.

I kategorin produktnamn, underkategorin namn på konstnärliga produkter (E1) finns det två namn: *Afrikan tähti – Afrikas stjärna* och *Pekka Töpöhäntä – Pelle Svanslös*. Man kan kategorisera namnet *Pelle Svanslös* som personnamn i underkategorin fiktiva namn (A7), men jag sätter namnet i E1-kategori eftersom sagofiguren av Gösta Knutsson är

påhittad tidigare och den kan hänföras under en konstnärlig produkt med en 13 delad bokserie (Wikipedia 2014c).

4.2 Enligt Van Coillies tio strategier

I detta avsnitt kategoriserar jag alla egennamn i mitt material enligt Van Coillies (2006: 125–129) tio strategier. I tabell 14 finns antalet och andelen egennamn enligt olika strategier.

Tabell 14. Antalet och andelen egennamn enligt Van Coillies strategier

	Strategi	f	%
1.	Icke-översättning, kopiering	21	30
2.	Icke-översättning med kompletterande förklaring	0	0
3.	Ersättande av personnamn med artnamn	0	0
4.	Fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket	11	16
5.	Ersättande med en motsvarighet i målspråket (exonym)	10	14
6.	Ersättande med ett vitt känd namn från källkultur eller ett internationellt känd namn med samma funktion	1	1
7.	Ersättande med ett annat namn från målspråk (substitution)	2	3
8.	Översättning (av namn med en bestämd konnotation)	18	26
9.	Ersättande med ett namn med en annan eller kompletterande konnotation	7	10
10.	Borttagning	0	0
Sammanlagt		70	100

Den mest använda strategin är att icke-översätta, kopiera med 30 % (21 stycken). Näst mest har man använt strategin att översätta namn med en bestämd konnotation (26 % och 18 stycken). I följande avsnitt visar jag alla namnen i varje kategori. De största

kategorier finns som tabellform. I varje tabell finns de finska namnen i originaltexterna till vänster och deras motsvarighet i översättningarna till höger.

Namnen som hör till gruppen 1. Icke-översättning, kopiering är: *Hanna, Matti, Helga, Halise, Kalevi, Mälkönen, Mäkinen, Kauppila, Viljanen, Rudolf, Kasimir, Nestor, Gyllenbögel, Mattimir, Vasimir, Masetti, Vasi Mir-Matti, Pesimir, Pekka, Jupiter* och *Finland*. 43 % (9 stycken) av översatta namn är förnamn och 24 % (5 stycken) är efternamn. 24 % (5 stycken) var från ordlek (se exempel 17 sida 50). Planeten *Jupiter* kallas *Jupiter* både på finska och på svenska. Namnet *Finland* står i berättelsen på en reseköffert, så det är naturligt att landets namn står på engelska både på finska och svenska versionen. Man kan också tänka att *Finland* är skriven på svenska. Det finns inga namn i grupperna 2. Icke-översättning med kompletterande förklaring och 3. Ersättande av personnamn med artnamn.

Tabell 15. Kategori 4: fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet
Kameri	Kamer
Kasi-Petteri	Kass-Petter
Kasiri	Kasir
Matteri Pekkamir	Matter Pekkamir
Mesiri	Mesir
Mesmeri	Mesmer
Misu	Misse
Pasiri	Basir
Vakkari	Vakass
Velmeri	Velmer
Velseri	Velser

Tabell 15 visar att det finns 11 namn i gruppen 4. Fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket. Alla namn utan för ett i denna grupp hör till ordlek (se exempel 17, sida 50). Namnet *Misu – Misse* hör till *Bulltanternas* avlidna katt.

Tabell 16. Kategori 5: ersättande med en motsvarighet i målspråket (exonym)

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet
Australia	Australien
Floran-päivä	Floradag
Helsinki	Helsingfors
Jeesus	Jesus
Kasper	Kasper
Kiina	Kina
Kustaankatu	Gustafsgatan
Pekka Töpöhäntä	Pelle Svanslös
Petteri	Petter
Valtteri	Valter

I tabell 16 finns alla namn som hör till gruppen 5. Ersättande med en motsvarighet i målspråket (exonym). Det finns 10 stycken av namnen. Namnet *Pekka Töpöhäntä – Pelle Svanslös* diskuterade jag i avsnitt 4.1. Gruppen 6. Ersättande med ett vitt känt namn från källkultur eller ett internationellt känt namn med samma funktion innehåller ett namn: *Elvis Stara – Elvis*.

I gruppen 7. Ersättande med ett annat namn från målspråk (substitution) finns det två namn *Ukko – Karl* och *Kustaa – Klas-Göran*. Förnamnet *Kustaa* kunde ha översatt till *Gustaf*, då den skulle passa på gruppen 5. Ersättande med en motsvarighet i målspråket. Till exempel *Kustaankatu* är översatt till *Gustafsgatan*. Namnet *Kustaa* förekommer i en sång som Bulltanterna sjunger i HV1 (se exempel 18).

(18) ”Mua lemmitkö vielä, oi Kustaa,
onko rakkautes ruostumaton?
Minä kotona jaksan sua oottaa,
minun tunteeni entiset on.” (HV1 s. 13)

”Är du kär i mej ännu Klas-Göran,
har du kvar dina känslor för mig?
Jag går hemma på fäbon och väntar.
Jag har kvar mina känslor för dig.” (HV1 s. 20)

Sången i exempel 18 är ursprungligen en svensk låt av Stig Andersson *Är du kär i mej ännu Klas-Göran* (1959), som är översatt till finska av Sauvo Puhtila. Låten heter på finska *Mua lemmitkö vielä oi Kustaa* (1960). (Suomen Äänitearkisto ry 2014)

Tabell 17. Kategori 8: översättning (av namn med en bestämd konnotation)

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet
Heinähattu	Halmhatten
Vilttitossu	Filttofflan
Heinäpossu	Halmnassen
Vilttihattu	Filthatten
Kattilakoski	Kattilakoski/Kastrullfors
Alibullenin neidit	Fröknarna Alibullen/Bulltanterna
Isonapa	Kul-Oskar
Rillirousku	Brille-Ville
Paavo Kottarainen	Sture Stare
Sireenikuja	Syrengränden
Kaneli	Kanel
Kasakka	Kosacker
Kasetti	Kassett
Matikka	Matte
Paneli	Panel
Pasilli	Bacill
Vaneri	Faner
Afrikan tähti	Afrikas stjärna

Tabell 17 visar att i gruppen 8. Översättning (av namn med en bestämd konnotation) finns det 18 namn och den är den näst största gruppen. Alla namn i denna grupp har en bestämd konnotation. Med namnen *Halmhatten* och *Filttofflan* har översättaren använt samma element som finns i finska namnen *Heinähattu* och *Vilttitossu*. Det samma gäller namnen *Halmnassen* och *Filthatten*. Namnen *Kaneli* – *Kanel*, *Kasakka* – *Kosacker*, *Kasetti* – *Kassett*, *Matikka* – *Matte*, *Paneli* – *Panel*, *Pasilli* – *Bacill* och *Vaneri* – *Faner* hör till ordleken (se exempel 17, sida 50). Alla namnen är substantiv och de har en viss betydelse. På finskan skriver man basilli med *b*, men ordet *Pasilli* liknar pojknamnet *Pasi*.

Polismän *Rillirousku* och *Isonapa* heter på svenska *Brille-Ville* och *Kul-Oskar* (se bild 2 sida 37). *Brille-Ville* syftar till glasögonen eller brillor som karaktären har. Namnet *Isonapa* betyder ord för ord stor navel. I HV1 (s. 25) beskriver man polismän som ”en lång man i polisuniform och stora glasögon och en annan polis som var liten och kort med en riktig kulmage”. Från kulmagen kan man avleda namnet *Kul-Oskar*. Namnet *Bulltanterna* diskuterar jag i avsnitt 4.1.

Tabell 18. Kategori 9: ersättande med ett namn med en annan eller kompletterande konnotation

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet
Samovaari	Dynamitgubben
Fanfaari	Krutgubben
Antikvaari	Urgubben
Makkari	Katt-tass
Pekkari	Melass
Petikka	Petetter
Pasetti	Paket

Tabell 18 visar att det finns 7 namn i grupp 9. Ersättande med ett namn med en annan eller kompletterande konnotation. *Samovaari*, *Fanfaari* och *Antikvaari* är Bulltanternas gamla släktgubbar. I exempel 19 berättar man om släktgubbar.

- (19) Kuvassa istui kolme harmaapäistä herraa kahden vauvan kanssa.
 - Keitä nämä ovat? Heinähattu kysyi.
 - Meillä oli kolme vaaria, Helga kertoi.
 - Yksi oli *Samovaari*, toinen *Fanfaari* ja kolmas, kaikkein vanhin, oli *Antikvaari*, *Samovaarin* isä. (HV2, s. 14–15)

Det var en bild med tre grånade herrar och två små barn.
 - Vilka är de där? undrade Halmhatten.
 - Vi hade tre gamla släktgubbar, berättade Helga.
 - Den förste var *Dynamitgubben*, den andre *Krutgubben* och den tredje *Urgubben*. Han var äldst och far till *Dynamitgubben*. (HV2, s. 19–20)

På finska använder man ordet *vaari*, farfar eller morfar. Översättaren använder ordet *gubbe*, som betyder farfar eller morfar men också en gammal man. Med *Samovaari* hänvisar man till en samovar men med ordet samovar förlorar man betydelsen av en farfar. Med namnet *Fanfaari* menar man en fanfar. *Antikvaari* är en person som arbetar i ett antikvariat. På svenska använder man namnet *Urgubben* som en motsvarighet på namnet *Antikvaari*. Båda namnen har ett intryck av någonting mycket gammal (urgammal och ett antikvariat). *Dynamitgubben* och *Krutgubben* har båda en konnotation av ett sprängämne (dynamit och krut). På bild 5 finns Bulltanternas tre släktgubbar. Man kan avgöra att den äldsta gubben *Urgubben* står på höger. Han har dålig hållning och glest mellan tänderna. Hans skägg är längst. *Dynamitgubben* står på vänster och mittemellan står *Krutgubben*.

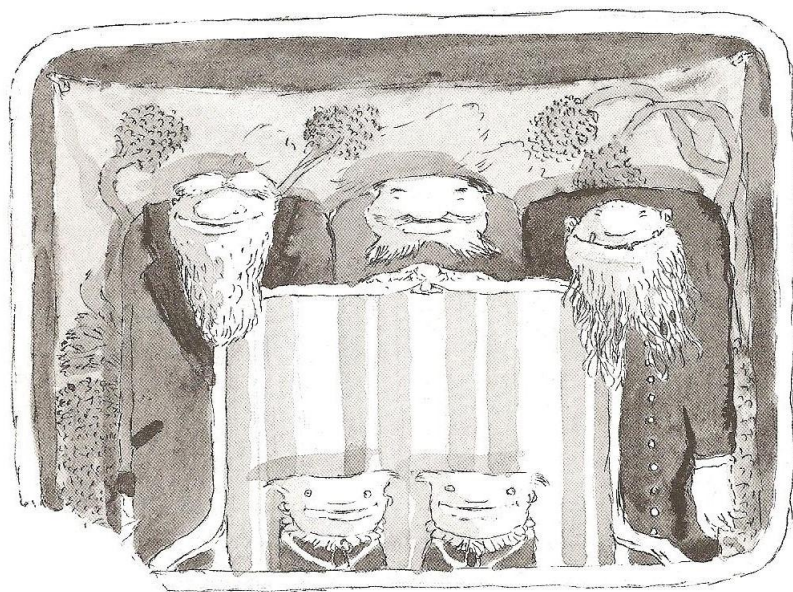

Bild 5. Bulltanernas tre släktbubbar (HV2[fi] s. 14)

Det finns inga namn i kategori 10. Borttagning. Alla namn som finns i originaltexten är översatt på något sätt eller lämnat oöversatta.

4.3 Översättning av namn: jämförelse mellan de två översättarna

Det finns sammanlagt 12 namn som finns både i HV1 och i HV2. Den första översättaren (Udd) har gjort beslut vad han ska göra med namnen. Den andra översättaren (Frostell) har inte haft en möjlighet att påverka dessa namn. De namn som förekommer i båda böckerna är mest namn på huvudpersoner. Namnen är *Heinähattu*, *Vilttitossu*, *Hanna*, *Matti*, *Alibullenin neidit*, *Helga*, *Halise*, *Rillirousku*, *Isonapa*, *Viljanen*, *Sireenikuja* ja *Paavo (Kottarainen)*.

Det finns några olikheter i namnbruket mellan översättningarna. På finska används alltid hela namnet *Vilttitossu*, medan de svenska översättningarna innehåller *Tofflan*. Frostell nämner namnet *Filttofflan* två gånger. I båda titlarna av böckerna står det ändå

hela namnet *Filttofflan*. På finska används *Alibullenin neidit* och Udd använder både *Fröknarna Alibullen* och *Bulltanterna*. Det tycks inte finnas någon klar logik i användningen av namnen. Frostell använder bara namnet *Bulltanterna*. I HV1 förklarar man varför fröknarnas efternamn är *Alibullen* och det kan vara en orsak varför båda namnen används i HV1 (se exempel 16, sida 49). I HV1 pratar man om *Paavo* och i HV2 om *Paavo Kottarainen*. Samma logik tillämpas på svenska: i HV1 finns det *Sture* och i HV2 *Sture Stare*. Man förklarar i HV1 att *Sture* är en stare, men han kallas bara för *Sture* utan ”efternamn”.

Tabell 19 visar antalet använda strategier mellan de två översättarna. De tio strategier finns i sin helhet i tabell 14. Jag placerar de namnen som båda översättarna använder i Udds kolumn eftersom namnen förekommer först i HV1.

Tabell 19. Antalet använda strategier mellan de två översättarna

Van Coillies tio strategier	Översättaren Udd (HV1)		Översättaren Frostell (HV2)		SAMMANLAGT	
	f	%	f	%	f	%
1. Kopiering	9	42	12	24,5	21	30
2. Icke- översättning						
3. Ersättande med artnamn						
4. Fon. eller morf. anpassning	1	5	10	20,5	11	16
5. Ersättande med en motsvarighet	1	5	9	18	10	14
6. Ersättande med ett vitt känt namn	1	5			1	1
7. Ersättande med ett annat namn	1	5	1	2	2	3
8. Översättning	8	38	10	20,5	18	26
9. Ersättande med ett namn med en annan konnotation			7	14,5	7	10
10. Borttagning						
SAMMANLAGT	21	100	49	100	70	100

Tabell 19 visar att Frostell har över dubbelt mer egennamn än Udd (49 stycken och 21 stycken). Udd har inte översatt 42 % av namnen och Frostell 24,5 %. Frostell använder strategin nummer 9 sju gånger medan Udd har inga namn under denna strategi. De mest använda strategierna är samma för både Udd och Frostell: 1. Icke-översättning, kopiering och 8. Översättning (av namn med en bestämd konnotation). Därtill använder Frostell strategin nummer 4 lika många gånger som strategin 8 (20,5 %). De namn som både Udd och Frostell har i materialet kan vara av mycket olika typ. Därför kan man inte jämföra direkt vilka strategier översättarna har använt.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I den här avhandlingen pro gradu undersökte jag utelämningar, tillägg och egennamn i de svenska översättningarna av två *Heinähattu ja Vilttitossu*-barnböcker (HV1 och HV2). Som grund för analysen använde jag Ingos (1991) Zabeehs (1968) och Van Coillies (2006) teorier. Jag undersökte kvantitativt och kvalitativt utelämningar och tillägg. Egennamnen kategoriserade jag enligt fem olika kategorier och tio olika strategier. I detta kapitel sammanfattar och diskuterar jag mina analysresultat.

Det finns sammanlagt 196 fall i materialet varav 107 stycken är utelämningar och 89 stycken är tillägg. Av 196 fall är 61 % i HV1 (119 stycken) och 39 % i HV2 (77 stycken). Antalet utelämningar i HV1 är 77 och antalet tillägg 42. Antalet utelämningar i HV2 är 30 och antalet tillägg 47. Man kan konstatera att HV1 innehåller mer utelämningar och HV2 mer tillägg. Jag indelade utelämningarna i implicitgörande och semantiska utelämningar. Tilläggen indelade jag i explicitgörande och semantiska tillägg. Antalet implicitgörande utelämningar är märkbart större i HV1 än i HV2. Analysen visar att skillnaderna i fråga om tillägg inte är lika synliga.

Jag delade alla utelämningar och tillägg i analyskategorier utgående från deras funktion. Jag har två syntaktiska kategorier (*meningar* och *bisatser*), sex lexikala kategorier (*adjektiv*, *adverb*, *pronomen*, *räkneord*, *substantiv* och *verb*) och en tematisk kategori (*namn*). Det finns skillnader mellan de två översättarna. Frostells vanligaste utelämningar är substantiv och adverb. Udd utelämnar vanligast syntaktiska element: meningar och bisatser. Man kan konstatera att Frostell utelämnar för det mesta enstaka ord och uttryck medan Udds utelämningar består oftast av flera ord i form av meningar och bisatser. Både Frostell och Udd tillägger mest lexikala element (adverb) i sina översättningar. Under den tematiska kategorin namn utelämnar båda översättarna ett namn tre gånger. Udd tillägger ett namn två gånger medan Frostell tillägger inga namn.

I mitt undersökningsmaterial finns det sammanlagt 70 egennamn varav 86 % kan kategoriseras som personnamn. En tredjedel av namnen är inte översatta, utan de är samma på finska och svenska. Det finns 12 namn som används i båda böckerna. Dessa

namn är namn på huvudkaraktärer. Fiktiva namn utgör nästan hälften av alla personnamn. En tredjedel av personnamnen är förnamn, mellannamn eller efternamn.

Efter icke-översättningen är översättning av namn med en bestämd konnotation den populäraste strategin att översätta egennamn i mitt material. Till exempel namnen *Heinähattu – Halmhatten* och *Vilttitossu – Filttofflan* hör till denna strategi. Därefter kommer strategin fonetisk eller morfologisk anpassning till målspråket. Det finns några namn som har två alternativ till exempel *Alibullenin neidit – Fröknarna Alibullen / Bulltanterna*. Då finns det skillnader mellan de två översättarna. Udd använder båda namnen men i Frostells översättning står det bara *Bulltanterna*. Ibland kan det vara svårt att översätta komiska drag av egennamn. Humorn i *Halmhatten* och *Filttofflan*-böckerna baserar bland annat på roliga namn och benämningar.

En tredjedel av egennamnen i mitt material är inte översatta. I fortsättningen skulle det vara intressant att undersöka egennamn i olika barnböcker eller bilderböcker som är riktad mot yngre läsare än *Halmhatten* och *Filttofflan*-serien. Då kunde man ta ställning till Van Coillies (2006: 135) teori om namnöversättningen i barnböcker. Enligt teorin finns det flera namn som inte är översatta, när läsare av böcker blir äldre. Det skulle också vara intressant att undersöka hur kulturella aspekter påverkar namnöversättningen. Det kan antas att man inte kunde lämna många egennamn översatta om källspråket vore till exempel ungerska. I det tvåspråkiga Finland och i Norden är situationen dock en annan. Finskan och svenskan i Finland och det samhällseliga i Norden ligger kulturellt nära varandra vilket syns även i namnen.

LITTERATUR

Undersökningsmaterial

Nopola, Sinikka & Tiina Nopola (1989). *Heinähattu ja Vilttitossu*. 4. painos. Helsinki: Tammi.

Nopola, Sinikka & Tiina Nopola (1989). *Halmhatten och filtofflan*. Översättning av Eerik Udd. Stockholm: Eriksson & Lindgren.

Nopola, Sinikka & Tiina Nopola (1990). *Heinähattu, Vilttitossu ja vauva*. 5. painos. Helsinki: Tammi.

Nopola, Sinikka & Tiina Nopola (1990). *Halmhatten och Filtofflan får en bebi*. Översättning av Camilla Frostell. Stockholm: Eriksson & Lindgren.

Övrig litteratur

Aaltonen, Sirku (1985). Translation of Proper Names. With Special Reference to Brendan Behan's *Borstal Boy* and its Swedish Translation *Borstalpojken* by Thomas Warburton. *Moderna Språk* LXXIX: 1, 11–19; 2, 177–127.

Bertills, Yvonne (2003). *Beyond Identification. Proper Names in Children's Literature*. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Bibbi. Det Nordiska Barnbiblioteket. (2010). [online]. [Citerat 02.03.2010] Tillgänglig: <http://www.nifin.helsinki.fi/bibbi/index1.php?lang=se>

Children's Literature in Translation. Challenges and strategies. (2006) Edited by Jan Van Coillie & Walter P. Verschueren. Manchester: St. Jerome Publishing.

Eriksson-Nummela, Susanna (2002). *Names and Their Translation into Finnish in the Fantastic World of Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Opublicerat avhandling pro gradu. Vasa universitet.

Ghesquiere, Rita (2006). Why Does Children's Literature Need Translations? I: *Children's Literature in Translation. Challenges and strategies*.

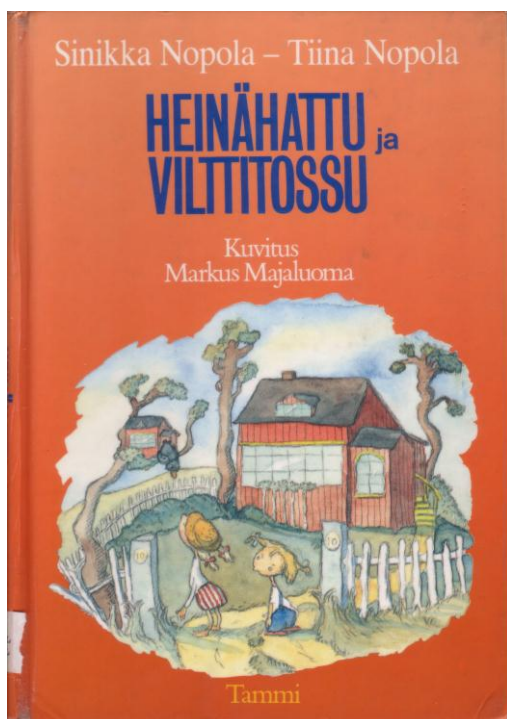
Havaste, Paula (red.) (2004). *Miten minusta tuli lasten- ja nuortenkirjailija*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

HelMet (2014). Helsinki Metropolitan Area Libraries. [online]. [Citerat 2.5.2014] Tillgänglig: <http://www.helmet.fi/>

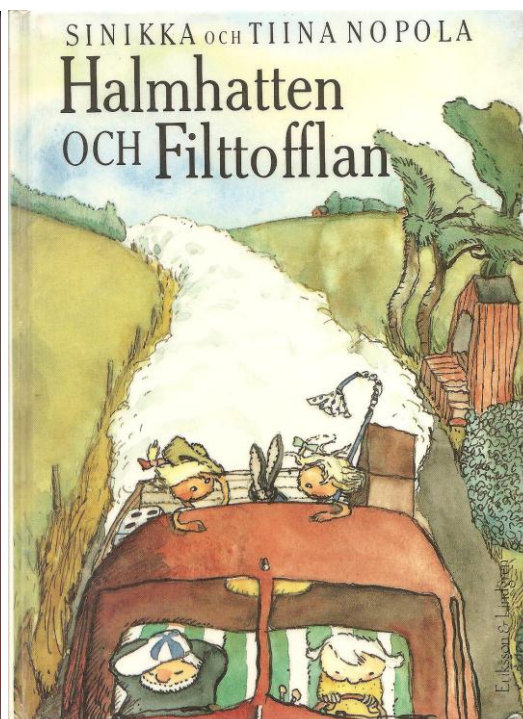
- Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Kankainen, Anna (2012). *Huumori Sinikka ja Tiina Nopolan Heinähattu ja Vilttitossu -sarjan kielessä ja tarinamaailmassa*. Opublicerat avhandling pro gradu. Tammerfors universitet.
- Korpimäki, Lotta (2010). *Heinähattu ja Vilttitossu -sarjan henkilönnimet*. Opublicerat avhandling pro gradu. Jyväskylän universitet.
- Koskinen, Kaisa (1994) Oman ja vieraan välissä – kääntäjä piilovaikuttajana. I: Kylmänen, Marjo (red.) (1994) *Me ja muut. Kulttuuri, identiteetti ja toiseus*. Tampere: Vastapaino.
- Lempiäinen, Pentti (2004). *Suuri etunimikirja*. 3. upplaga. Juva: WSOY.
- Lilja, Kimmo (2001). Nopolan sisarukset kirjoittavat yhdessä. *Turun Sanomat* [online]. 5.10.2001 [Citerat 03.02.2010] Tillgänglig: <http://www.ts.fi/arkisto/haku.aspx?ts=1,0,0,0:0:83100,0>
- Luomajoki, Katja (2003). *Egennamn i Harry Potter and the Philosopher's Stone i svensk och finsk översättning*. Opublicerat avhandling pro gradu. Vasa universitet.
- Mäenpää, Kristiina (2003). *Tillägg och utelämnningar i Dan Kronqvists översättning av Juhani Tolvanens Muumisisarukset Tove ja Lars Jansson – Muumipeikko-sarjakuvan tarina*. Opublicerat avhandling pro gradu. Vasa universitet.
- Malmsten, Anders (2000). *Svenska namnboken*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Mölnåls stadsbibliotek (2010). [online]. [Citerat 02.03.2010] Tillgänglig: http://bibliotek.molndal.se/work_details?workid=00d9e23e-7cd5-4011-a08b-07629acc63ab
- Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Oittinen, Riitta (1995). *Kääntäjän karnevaali*. Tampere: Tampere University Press.
- Oittinen, Riitta (2002). Tekstilaji ja strategia: ajatuksia kaunokirjallisesta kääntämisestä. I: Oittinen, Riitta & Pirjo Mäkinen (red.). *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampere University Press. 165–186.
- Oittinen, Riitta (2004). *Kuvakirja kääntäjän kädessä*. Helsinki: Lasten Keskus.
- Oittinen, Riitta (2006). *No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children*. I: *Children's Literature in Translation. Challenges and strategies*.

- Rhedin, Ulla (2001). *Bilderboken – på väg mot en teori*. Andra upplagan. Stockholm: Alfabeta.
- Roiha, Juhani (2004). Kiitetty ruotsintaja Camilla Frostell: Kirjallisuuden kääntäminen tuntuu usein ylivoimaiselta. *Turun Sanomat* [online]. 29.2.2004 [Citerat 26.01.2010] Tillgänglig: <http://www.ts.fi/arkisto/haku.aspx?ts=1,0,0,0:0:208245,0>
- SAOB (2014) = *Svenska Akademiens ordbok*. [online]. [Citerat 2.5.2014] Tillgänglig: <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>
- SAOL (2006) = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Sarkonen, Niina (2007). Tiina ja Sinikka Nopola. Seiso suorassa, sisko!. *Aamulehti* [online]. 19.10.2007 [Citerat 14.01.2010] Tillgänglig: http://www.aamulehti.fi/sunnuntai/teema/ihmiset_paajutut/5949262.shtml
- Suomen äänitearkisto ry (2014). [online]. [Citerat 10.4.2014] Tillgänglig: <http://www.aanitearkisto.fi/firs2/kappale.php?Id=Mua+lemmitk%F6+viel%E4+oi+kustaa>
- Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009). Stockholm: Svenska Akademien.
- Undervisningsministeriet (2005). Pressmeddelande [online]. [Citerat 27.02.2010] Tillgänglig: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2005/9/ulkomainen_kaantajapalkinto_2005.html?lang=sv
- Van Coillie, Jan (2006). *Character Names in Translation: A Functional Approach. I: Children's Literature in Translation. Challenges and strategies*
- Vehmas-Lehto, Inkeri (2002). Kääntäjän työ. I: Oittinen, Riitta & Pirjo Mäkinen (red.). *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampere University Press. 35–47.
- Wikipedia (2014a). Heinähattu ja Vilttitossu. [online]. [Citerat 21.04.2014] Tillgänglig: http://fi.wikipedia.org/wiki/Hein%C3%A4hattu_ja_Vilttitossu
- Wikipedia (2014b). Sinikka Nopola. [online]. [Citerat 21.04.2014] Tillgänglig: http://fi.wikipedia.org/wiki/Sinikka_Nopola
- Wikipedia (2014c). Pelle Savnslös. [online]. [Citerat 21.04.2014] Tillgänglig: http://sv.wikipedia.org/wiki/Pelle_Svansl%C3%B6s
- Ylönen, Hilikka (2000). *Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle*. Helsinki: Tammi.
- Zabeeh, Farhang (1968). *What is in a Name? An Inquiry into the Semantics and Pragmatics of Proper Names*. Netherlands: Martinus Nijhoff.

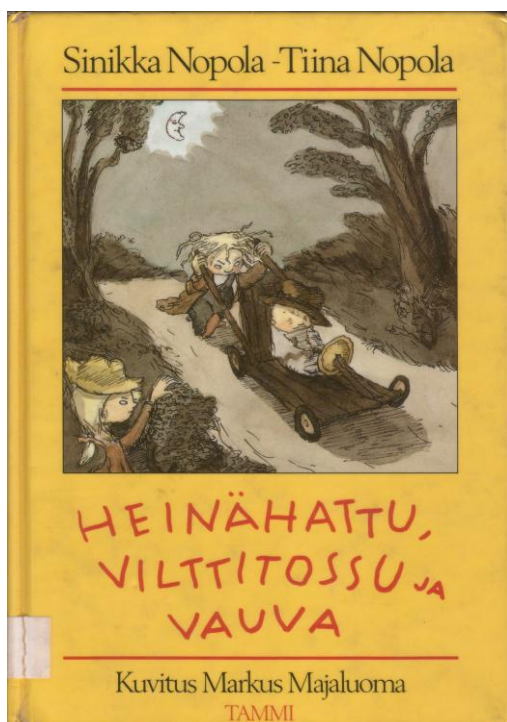
Bilaga 1. Pärmbilder

Heinähattu ja Vilttitossu

Halmhatten och Filttofflan

Heinähattu, Vilttitossu ja vauva

Halmhatten och Filttofflan får en bebi

Bilaga 2. Alla egennamn i materialet

Egennamn på finska	Svensk motsvarighet	Beskrivning
Huvudkaraktärer		
Heinähattu	Halmhatten	huvudpersonen i boken, en liten flicka
Vilttitossu	Filttofflan/Tofflan	huvudpersonen i boken, en liten flicka
Hanna	Hanna	mamma till Halmhatten och Filttofflan
Matti	Matti	pappa till Halmhatten och Filttofflan
Kattilakoski	Kattilakoski/ Kastrullfors	efternamnet av Halmhatten, Filttofflan, Hanna och Matti
Alibullenin neidit	Fröknarna Alibullen/Bulltanterna	Halmhattens och Filttofflans grannar
Helga	Helga	en av Bulltanterna, en tant
Halise	Halise	en av Bulltanterna, en tant
Isonapa	Kul-Oskar	en polisman, uppkallade av Halmhatten och Filttofflan
Rillirousku	Brille-Ville	en polisman, uppkallade av Halmhatten och Filttofflan
Petteri	Petter	Halmhattens och Filttofflans lillebror
Andra karaktärer		
Kauppila	Kauppila	ett hus i Halmhattens och Filttofflans hemby
Mäkinen	Mäkinen	ett hus i Halmhattens och Filttofflans hemby
Mälkönen	Mälkönen	efternamnet av Elvis Stara
Viljanen	Viljanen	ett hus i Halmhattens och Filttofflans hemby
Gyllenbögel	Gyllenbögel	ett bergsråd
Elvis Stara	Elvis	en pojke som spelar en rock stjärna
Kalevi	Kalevi	Elvis Staras riktiga namn
Valtteri	Valter	en mjuk leksak, en teddybjörn
Paavo Kottarainen	Sture Stare	en fågel som bor i Halmhattens och Filttofflans gård
Misu	Misse	avliden katt av Bulltanterna

Andra namn		
Heinäpossu	Halmnassen	ett missförstånd av Halmhattens riktiga namn
Vilttihattu	Filthatten	ett missförstånd av Filtofflans riktiga namn
Kasimir	Kasimir	andranamn av Halmhattens och Filtofflans lillebror
Kasper	Kasper	ett namnförslag för bebin
Nestor	Nestor	ett namnförslag för bebin
Pekka	Pekka	ett namnförslag för bebin
Rudolf	Rudolf	ett namnförslag för bebin
Ukko	Karl	ett namnförslag för bebin
Kustaa	Klas-Göran	ett namn som kommer fram i en sång
Antikvaari	Urgubben	Bulltanernas gamla släktgubbe
Fanfaari	Krutgubben	Bulltanernas gamla släktgubbe
Samovaari	Dynamitgubben	Bulltanernas gamla släktgubbe
Australia	Australien	
Finland	Finland	
Kiina	Kina	
Helsinki	Helsingfors	
Jupiter	Jupiter	
Kustaankatu	Gustafsgatan	
Sireenikuja	Syrengränden	gatan då familjen Kastrullfors bor
Jeesus	Jesus	
Floran-päivä	Floradag	en dag i maj då studenter jubilerar
Afrikan tähti	Afrikas stjärna	ett brädspel
Pekka Töpöhäntä	Pelle Svanslös	huvudkaraktären i Gösta Knutssons barnböcker
Namn i en ordlek		
Kameri	Kamer	
Kaneli	Kanel	
Kasakka	Kosacker	
Kasetti	Kassett	

Kasi-Petteri	Kass-Petter	
Kasiri	Kasir	
Makkari	Katt-tass	
Masetti	Masetti	
Matikka	Matte	
Matteri Pekkamir	Matter Pekkamir	
Mattimir	Mattimir	
Mesiri	Mesir	
Mesmeri	Mesmer	
Paneli	Panel	
Pasilli	Bacill	
Pasiri	Basir	
Pekkari	Melass	
Pesetti	Paket	
Pesimir	Pesimir	
Petikka	Petetter	
Vakkari	Vakass	
Vaneri	Faner	
Vasi Mir-Matti	Vasi Mir-Matti	
Vasimir	Vasimir	
Velmeri	Velmer	
Velseri	Velser	